

**EEN KRACHTIG DORP
IN EEN STERKE REGIO**
Het kan wél

The logo graphic consists of three nested squares. The outermost square is dark green, the middle square is light green, and the innermost square is dark green. The text 'D66' is centered within the innermost dark green square.

D66

**EEN KRACHTIG DORP
IN EEN STERKE REGIO**

Het kan wél

Voorwoord

Beste Voorschotenaren,

Als ik op mijn fiets in het dorp een boodschap ga halen, de mountainbike pak om een rondje Vlietlanden te doen, of op de sportvelden of in Berkhoutpark mensen lekker zie bewegen, ben ik zo blij dat ik hier woon. Voorschoten is een dorp waar je elkaar kent, waar verenigingen bruisen en waar groen en historie hand in hand gaan. Een dorp om trots op te zijn.

Tegelijkertijd horen we in gesprekken op straat, bij sportclubs en

aan de keukentafel ook de zorgen. Over het vinden van een betaalbare woning.

Over verkeersveiligheid. Over eenzaamheid bij ouderen. Over verouderde schoolgebouwen. En over hoe we ervoor zorgen dat onze kinderen én onze ouders hier goed kunnen blijven wonen.

In dit verkiezingsprogramma kiest D66 Voorschoten voor vijf doorbraken die ons dorp krachtiger maken. En misschien wel het belangrijkste; we kiezen het ervoor omdat niet alleen te doen, maar door samen te werken in de Leidse regio. Een sterke regio is voor Voorschoten van belang. Wij kunnen niet alle voorzieningen zelf organiseren op het juiste niveau, maar samen met de regio kan het wél.

De eerste doorbraak is **een fijn thuis voor iedereen**. We willen dat we als gemeente tempo maken met woningbouw op logische plekken in het dorp, zoals het stationsgebied en andere kansrijke locaties. Met betaalbare woningen, in groene buurten, dichtbij voorzieningen. Zo blijft Voorschoten een dorp voor alle generaties.

De tweede doorbraak is **goed onderwijs en gelijke kansen**. Ieder kind verdient de ruimte om zijn of haar talent te ontdekken. Daarom investeren we in goede schoolgebouwen, sterke ondersteuning voor leerlingen en samenwerking met middelbare scholen, kinderdagopvang en partners in de regio. Onderwijs is voor mij de sleutel tot gelijke kansen.

De derde doorbraak is **een groen, klimaatbehendig en energiezuinig Voorschoten**. Meer groen in de straat, betere bescherming tegen hitte en wateroverlast, en hulp bij het verduurzamen van woningen. Dat is goed voor het klimaat, maar ook voor de portemonnee en het woonplezier van Voorschotenaren.

De vierde doorbraak is **bereikbaarheid en veiligheid voor iedereen**. Of je nu kind bent, ouder wordt of minder mobiel bent: je moet je veilig door Voorschoten kunnen bewegen. Daarom kiezen wij voor verkeersveilige woonwijken, ruimte voor fietsers en voetgangers en goede verbindingen met de regio.

De vijfde doorbraak is **werken aan de gezondste generatie ooit**. Gezondheid begint dichtbij huis: in de wijk, op school en bij de sportvereniging. Sport, bewegen en zorg blijven toegankelijk voor iedereen en we hebben extra aandacht voor mentale gezondheid en goede ouderenzorg.

Dit verkiezingsprogramma is ambitieus, maar ook realistisch. Het is gebouwd op vertrouwen in mensen, op samenwerking in de regio en op de overtuiging dat politiek het leven van mensen daadwerkelijk kan verbeteren.

Ik nodig iedereen uit om samen met ons, D66 Voorschoten, te werken aan een dorp waar leefbaarheid, kansengelijkheid en duurzaamheid centraal staan.

Het kan wél!

Een krachtig dorp in een sterke regio

Esther Mieremet

Lijsttrekker D66 Voorschoten

Inleiding

Het kan wél in de Leidse regio

De Leidse regio – Leiden, Leiderdorp, Katwijk, Oegstgeest en Voorschoten – is een historische regio met een eeuwenlange traditie van vrijheid, wetenschap en vernieuwing. Hier is ruimte voor dromen én doen. We bouwen voort op het landelijke D66-programma en kiezen lokaal voor echte vooruitgang. Met lef, met visie en met een open blik naar de toekomst. Wij geloven in een regio waar iedereen mee kan doen. Waar vrijheid voelbaar is op straat, in de klas, in de zorg en online. Een regio waar we samen bouwen aan een gezonde, groene en kansrijke toekomst. Want dat kan wél.

Onze vijf doorbraken voor de Leidse regio

1. Meer dan 10 nieuwe buurten – een thuis voor iedereen

De woningnood doorbreken we lokaal. We bouwen meer dan tien nieuwe, groene buurten, binnen en rond onze gemeenten. Met betaalbare koop- en huurwoningen, ruimte voor studenten, starters, gezinnen en senioren. Met scholen, huisarts, sport en OV dichtbij.

- Wij bouwen 10 nieuwe buurten in de regio;
- Innovatieve woonvormen voor jongeren én senioren;
- Snellere procedures en meer regie door gemeenten.

2. Onderwijs op maat voor iedereen

Onderwijs is de motor van gelijke kansen. Hier, in de regio van de oudste universiteit van Nederland, maken we leren persoonlijker en toegankelijker.

- Investeren in de huisvesting van scholen;
- Meer maatwerk en talentontwikkeling in het VO en MBO;
- Sterke samenwerking tussen scholen, wetenschap en bedrijfsleven;
- Brede ondersteuning voor leerlingen, van jong tot jongvolwassen.
- Iedere leerling verdient een toekomst die past bij zijn of haar talent.

3. Betaalbare, groene energie van regionale bodem

We versnellen de energietransitie – samen met inwoners, bedrijven en kennisinstellingen.

- Voortbouwen op het Nationale isolatieoffensief, niemand mag in de kou zitten;
- Netbewuste laadpalen, woningen en energy hubs maken ruimte op het elektriciteitsnet;
- Wij ondersteunen en stimuleren energiegemeenschappen;
- Wij werken regionaal aan een robuust energiesysteem.

4. Een nieuwe, toekomstbestendige en slimme economie

De Leidse regio is een internationale kennis- en innovatieregio. We versterken die positie – en zorgen dat iedereen profiteert. Hier groeien banen van de toekomst.

- Fors investeren in biotech, life sciences & health;
- Ruimte voor startups, scale-ups, mkb en ZZP'ers;
- Meer praktijk- en technologie-onderwijs;
- Betere bereikbaarheid: lightrail, fietsnetwerk en groene mobiliteit.

5. De gezondste generatie ooit – jong én oud

Gezondheid begint in de wijk en begint bij preventie. We bouwen aan vitale dorpen en steden. Samen maken we de Leidse regio de gezondste plek om op te groeien en oud te worden.

- Sport en bewegen dichtbij: van sporthal tot wandelroute;
- Gezonde scholen en een rookvrije generatie;
- Buurtteams en wijkzorg dichtbij mensen;
- Goede ouderenzorg, inclusief moderne woonzorgconcepten;
- Mentale gezondheid en preventie centraal.

Vrijheid als kompas

Vrijheid is hier geboren – van de ruimte om jezelf te zijn op straat tot de eerste moderne universiteit. Vrijheid betekent keuzes kunnen maken, jezelf kunnen zijn, toegang hebben tot kansen. We blijven bouwen aan een regio die open, vrij en verdraagzaam is. Waar iedereen meedoet, ongeacht achtergrond, wie je bent of van wie je houdt. Waar democratie werkt – van buurtinitiatief tot raadszaal.

De Leidse regio heeft het in zich.

Het kan wél.

En wij gaan het doen!

Inhoudsopgave

1. Vrijheid in een onzekere wereld, het kan wél	8
2. Iedereen verdient een fijn thuis	15
3. Een groen, klimaatbehendig en energiezuinig dorp	23
4. Bereikbaarheid voor iedereen	31
5. Klimaat, energie en economie	37
6. Niemand laten vallen: een vangnet dat werkt voor iedereen	42
7. Onderwijs, Kunst en Cultuur maken mensen	47
8. Werken aan de gezondste generatie ooit	57
9. Democratie, dat zijn wij	64
10. Sterk door samenwerking: regionaal versterken van lokale kracht	69
11. Financiële uitgangspunten	72
Onze drijfveren	76

Hoofdstuk 1

Vrijheid in een onzekere wereld, het kan wél

Vrijheid in een onzekere wereld, het kan wél

Met vrijheid openen we ons verkiezingsprogramma. En dat is niet voor niets. Het is de basis voor alles. Voor D66 betekent vrijheid dat iedereen zichzelf mag zijn, mee mag doen en een stem krijgt. Maar ook het principe dat vrijheid niet alleen voor een paar mensen is, maar voor ons allemaal. Vrijheid bestaat pas echt als iedereen de kansen en mogelijkheden heeft om echt vrij te zijn en als we rekening houden met toekomstige generaties. Zo bouwen we samen aan een samenleving die recht doet aan iedereen en waar politiek van iedereen is.

De wereld is – ten opzichte van vier jaar geleden – onzekerder, onveiliger en onvoorspelbaarder geworden. Mensen zijn op de vlucht voor oorlog of noodweer. Autocratische leiders openen de aanval op de oppositie, rechters en journalisten. Populisten zaaien angst en verdeeldheid. Te midden van deze onzekerheid is de Leidse regio een baken rust en stabiliteit. Dat is mede te danken aan de inzet van D66 in de colleges en gemeenteraden. Onze wethouders en raadsleden zijn gericht op samenwerken en verbeteren met inwoners en andere partijen de leefbaarheid in ons dorp. Bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties denken mee over lastige keuzes.

Wij werken aan een regio waar iedereen welkom is, iedereen zich veilig voelt en zichzelf kan zijn, ongeacht geaardheid, geslacht/gender, afkomst of inkomen. Een plek waar je 's nachts veilig over straat kunt, waar slachtoffers van seksueel geweld steun en hulp krijgen, waar mensen met verward gedrag zorg ontvangen in plaats van straf, en waar iedereen een thuis kan vinden. We koesteren onze vrijheid en tonen respect voor elkaar — iets wat zichtbaar is in de vele verenigingen, buurtinitiatieven en vrijwilligers die onze regio rijk is. In een drukke regio als de Leidse zijn verdraagzaamheid en samenwerking onmisbaar. Elkaar helpen en zorgen dat verschillen ons sterker maken. Daarom strijdt D66 voor gelijke kansen en gelijke rechten – voor iedereen, altijd, overal.

Doelstellingen

- Iedereen heeft recht op een veilig dak boven het hoofd.
- D66 vergroot de vrijheid en veiligheid om te zijn wie je bent.
- Digitaal leven we net zo veilig als fysiek.
- Door met elkaar rekening te houden vergroten we de leefbaarheid en vrijheid voor iedereen.

1.1 Iedereen heeft recht op een veilig dak boven het hoofd.

Een dak boven je hoofd is een basisvoorwaarde voor een veilig bestaan en we werken hard om dat voor iedereen mogelijk te maken. In de Leidse regio vangen we Oekraïners en vluchtelingen op, en bieden we statushouders een nieuwe start. D66 vindt het belangrijk dat we daarmee doorgaan. Wij willen in de Leidse regio kijken hoe we in samenwerking met de andere gemeenten aan de landelijke opdrachten en de lokale noodzaak kunnen voldoen.

- Met ambitieuze plannen voor **meer woningen en een sociaal vangnet voor alle inwoners** zorgen we dat iedereen gelijke kansen heeft op een vrij en gelukkig leven. Wij hebben speciale aandacht voor starters, studenten en ouderen die willen doorstromen en zo ruimte maken voor gezinnen.
- D66 wil dat **bewoners uit de Leidse regio voorrang** kunnen krijgen bij het toewijzen van nieuwbouwwoningen. Ook **specifieke doelgroepen**, zoals leraren, mensen met een beperking, zorgmedewerkers of statushouders kunnen voorrang krijgen.
- Er moeten meer **noodwoningen** komen. Dat zijn woningen die voor maximaal een half jaar gehuurd kunnen worden, bijvoorbeeld in het geval van scheiding, verhuizing of huiselijk geweld. D66 wil dat de gemeente hierover in gesprek gaat met de woningbouwcorporaties en andere verhuurders in de regio.
- Niemand hoort op straat te slapen. Daarom zorgt D66 dat er in de zomer en winter in de regio voldoende **gratis nachtopvang met maaltijd** is voor daklozen.
- D66 wil dat er in Voorschoten **opvang** beschikbaar blijft voor Oekraïners. Gezinnen moeten hier kunnen wonen, leven en leren tot die verschrikkelijke oorlog voorbij is. We onderzoeken een structurele oplossing voor de huisvesting van Voorschotense Oekraïense ontheemden.
- D66 zorgt ervoor dat **Nieuwkomers** (statushouders) die in Voorschoten een woning hebben gekregen, hartelijk worden ontvangen. Aan hen worden meteen taallessen en een taalbuddy aangeboden en ze worden wegwijs gemaakt in het sterke verenigingen- en vrijwilligersleven van Voorschoten. De gemeente helpt deze nieuwkomers bij het vinden van werk waarbij hun talenten zoveel mogelijk benut worden.
- D66 wil dat mensen die vluchten voor oorlog en geweld en andere statushouders in de Leidse regio worden opgevangen, conform de afspraken van de **Spreidingswet**. Wij werken met de omliggende gemeenten samen om dit te realiseren.

1.2 D66 vergroot de vrijheid en veiligheid om te zijn wie je bent

D66 vindt het belangrijk dat iedereen gezien wordt zoals diegene is en dat mensen zelf regie hebben op hun leven. Wij duwen mensen niet in hokjes en laten mensen ook niet in hokjes duwen.

- D66 wil dat er regionale **Psycholances** komen voor 24/7 acute psychiatrische hulp op straat en voor inwoners. Verwarde personen verdienen hulp en moeten niet onnodig gecriminaliseerd worden. Dat is beter voor hen en voor de omgeving.
- D66 wil dat in kerken, scholen, buurthuizen en sportverenigingen tijd wordt besteed aan het voorkomen van seksueel geweld. **Nee = Nee**. Dat kan bijvoorbeeld door stil te staan bij de 'Ben je oké?-campagne'. We gaan daarover in gesprek met de lokale verenigingen.
- De openbare ruimte moet dag en nacht de veiligheid van vrouwen en kinderen vergroten. Donkere hoekjes, verlaten tunneltjes of fietspaden met onguere types pakken we aan. D66 wil dat de gemeente een **meldpunt onveilige straten** openstelt waarbij zulke plekken gemeld kunnen worden. De gemeente pakt die plekken met voorrang aan.
- D66 staat voor het **demonstratierecht**. Wij vragen van de burgemeester dat zij de politie inzet om betogers te beschermen zodat zij kunnen protesteren, ongeacht het onderwerp. Van demonstranten verwachten wij dat zij respectvol en vreedzaam omgaan met de politie en buurtbewoners. Demonstreren is geen vrijbrief voor wangedrag.
- We staan pal voor de **rechten van lhbtq+mensen**. Iedereen moet zichtbaar zichzelf kunnen zijn. Discriminatie, geweld en andere vormen van uitsluiting zijn onacceptabel. D66 wil dat op het gemeentehuis de regenboogvlag jaarlijks fier blijft wapperen op coming out day.
- D66 is in beginsel tegen **cameratoezicht en preventief fouilleren**. Slechts als er een hele duidelijke, dringende en bijzondere noodzaak voordoet, zou D66 kunnen instemmen met zulke maatregelen. In zo'n geval kan het alleen gaan om tijdelijke inzet die goed gereguleerd en gecontroleerd wordt. D66 ziet op dit moment in Voorschoten geen situaties waarin cameratoezicht of preventief fouilleren nodig zou zijn.
- In het **stationsgebied** wil D66 's avonds meer surveillances van politie of handhaving. Zo komt iedereen met een veilig gevoel thuis.
- We moeten onze **samenleving weerbaarder** maken en ons voorbereiden op crises. D66 wil in de brandweerkazerne, eventueel het nieuwe gemeentehuis, in parkeergarages en andere publieke plekken ruimte maken voor veiligheid en weerbaarheid. Die ruimte kan gebruikt worden onder andere voor een robuust energiesysteem met batterijopslag, schoon drinkwater, voedselopslag en schuilplekken.

1.3 D66 beschermt jouw vrijheid ook online

D66 vindt het belangrijk dat mensen zich niet alleen op straat, maar ook online vrij, veilig en weerbaar voelen. Digitale vrijheid betekent dat mensen zichzelf kunnen zijn zonder angst voor controle, misbruik of dreiging. De gemeente heeft daarin een verantwoordelijkheid.

- D66 wil dat iedere gemeente in onze regio structureel investeert in **digitale veiligheid**. De gemeente moet goed omgaan met de persoonsgegevens van inwoners en dus de infrastructuur tiptop op orde te hebben. Dat betekent stevig budget, duidelijke bestuurlijke verantwoordelijkheid en jaarlijkse evaluaties. Digitale veiligheid hoort net zo serieus genomen te worden als fysieke veiligheid.
- D66 vindt dat inwoners en ondernemers **weerbaar** moeten zijn tegen online oplichting, haat en desinformatie. Hier moet op school al mee worden begonnen. De bibliotheek wordt hét punt om inwoners, ondernemers en scholen daarbij te helpen, bijvoorbeeld met trainingen, cyberambassadeurs en bewustwordingscampagnes. Onze 'cyberburgemeester' gaat voorop in deze ontwikkelingen op het world wide web. Wie online de weg kwijt raakt, verdient steun, geen verwijten.
- Wat D66 betreft spreekt de gemeente zich telkens luid en duidelijk uit tegen het **online shamen van slachtoffers** door beelden van strafbare feiten te delen. De gevolgen hiervan zijn soms groter dan van het misdrijf zelf. Normeren gaat hand in hand met voorlichting aan ouders en kinderen. De gemeente neemt hiervoor het initiatief.
- D66 wil dat de gemeente cyberaanvallen kan opvangen. Daarom **oefenen** we in de regio samen crisisscenario's, net als bij brand of overstroming. Bij cyberaanvallen zijn de gevolgen merkbaar in het echte leven en ver buiten de gemeentegrens. Als systemen plat gaan, moet de gemeente weten wat te doen — ook digitaal moet het bestuur paraat staan!
- D66 vindt dat je moet kunnen vertrouwen op de digitale systemen van je gemeente. Daarom moet de informatiebeveiliging op orde zijn en moet bij de inkoop van hard- en software, het aangaan van samenwerkingen of het afnemen van diensten gekeken worden naar veiligheid en privacy.
Goedkoop mag nooit onveilig betekenen. Als dat gebruikstechnisch kan, heeft D66 voorkeur voor een product van Europese makelij.
- D66 wil dat mensen in Voorschoten en de regio online net zo beschermd zijn als offline. We willen dat de gemeente het landelijke **meldpunt voor digitale dreigingen** zoals online bedreigingen of haatzaaien breder bekend maakt.
- D66 stimuleert **regionale samenwerking** en samenwerking binnen de veiligheidsregio Hollands-Midden. De gemeenten in de veiligheidsregio moeten kennis delen, incidenten samen aanpakken en zonder gêne leren van elkaars fouten. Digitale dreiging stopt niet bij de gemeentegrens, onze bescherming dus ook niet.
- Als inwoner moet je er vanuit kunnen gaan dat de gemeente goed omgaat met jouw persoonsgegevens. De gemeente moet het goede voorbeeld geven. Om die reden krijgen medewerkers **training in digitale veiligheid en privacy**.

- Bescherming van de privacy mag er niet toe leiden dat inwoners en ondernemers telkens hun persoonsgegevens opnieuw met de gemeente moeten delen. Wat bij de gemeente bekend is, wordt opnieuw gebruikt. **Onnodige bureaucratie** wordt voorkomen. Gegevens worden actueel gehouden en goed beveiligd.
- D66 wil dat mensen **transparant** kunnen zien wat de gemeente digitaal over hen weet en doet. Digitale dienstverlening moet eerlijk, veilig en toegankelijk zijn – ook voor mensen die digitaal minder vaardig zijn.
- D66 laat niemand in een digitaal hokje duwen. Algoritmes en systemen die leiden tot uitsluiting, discriminatie of oncontroleerbare profilering horen niet thuis in onze gemeente. **Digitale rechtvaardigheid** is mensenrecht.

1.4 Door met elkaar rekening te houden vergroten we de leefbaarheid en vrijheid voor iedereen

In een drukke regio als de onze is het belangrijk dat we elkaar de ruimte geven, doordat we weten wat we van elkaar kunnen verwachten. Daarom maken we samen afspraken over hoe we met elkaar en onze omgeving omgaan. Voor D66 geldt: afspraak is afspraak. Handhaving hoort daarbij. Niet om te straffen, maar om te zorgen dat het eerlijk blijft en dat we op elkaar kunnen rekenen. Want juist als regels worden nageleefd, ontstaat er vrijheid voor iedereen.

- D66 zet handhaving door BOA's in voor **het verbeteren van de leefomgeving**. Zij controleren dus op overlast in parken en op straat, op afval, geluidsoverlast, (seksuele) intimidatie en verkeersveiligheid.
- Wat D66 betreft krijgt iedereen een **tweede kans** bij kleine overtredingen. De overheid is geen boetemachine. Als er een overtreding wordt vastgesteld, krijgt in beginsel iedereen de eerste keer een waarschuwing. Bij dreigend gevaar of misdrijven wordt er meteen doorgepakt.
- D66 wil dat de burgemeester toeziet op een **goede samenwerking** tussen de politie en de gemeentelijke BOA's om ervoor te zorgen dat er geen gaten vallen in de handhaving.
- **Buurtbewoners** worden betrokken bij handhaving en de veiligheid van de buurt. Samen met het gemeentebestuur en de politie benoemen de buurtbewoners de belangrijkste problemen en maken ze afspraken over wat er wordt aangepakt. Voorbeelden van andere gemeenten, zoals 'Buurt Bestuurt' uit Rotterdam, worden hiervoor overgenomen.
- D66 wil **goed overleg** tussen BOA's, ondernemersverenigingen en wijkwinkelcentra over hoe de handhaving beter en efficiënter kan worden ingericht.

- Er moet voldoende capaciteit zijn voor **wijkagenten en agenten in blauw in de wijk**. De wijkagent kan samen met inwoners, ondernemers en scholen makkelijker signaleren en sneller ingrijpen. De wijkagent moet kunnen steunen op voldoende blauwe collega's om ook echt het verschil te kunnen maken.
- Voor ieders veiligheid is het essentieel dat **de wijkagent zichtbaar en aanspreekbaar** is. Door online aanwezig te zijn, is de politie ook benaderbaar voor jongeren.
- Met vele andere Nederlanders eisen wij de nacht terug! Om **nachtelijke criminaliteit** te voorkomen en te beperken, wil D66 dat er periodiek overleg is in alle gemeenten van de regio tussen de gemeente, de politie en de betrokken partijen zoals bewoners, bedrijventerreinen, beveiligingsbedrijven en de horeca. D66 vindt dat zowel politie als BOA's in de nacht duidelijk aanwezig moeten zijn op doorgaande fietsroutes, plekken die als onveilig worden ervaren en tijdens evenementen. Zo houden we Voorschoten ook 's nachts veilig.

Hoofdstuk 2

Iedereen verdient een fijn thuis

Iedereen verdient een fijn thuis

Een goed leven begint met een prettig huis, in een buurt waar je je thuis voelt met winkels, school, huisarts en opvang dichtbij. Wonen is een sociaal grondrecht. Dat houdt in dat iedereen in een veilige, levendige buurt moet kunnen wonen, met speelplekken, groen, goede voorzieningen en ruimte voor ontmoeting. D66 werkt samen met bewoners en woningcorporaties aan zulke buurten. We bouwen met het oog op de lange termijn – tot ver na 2050 omdat ook toekomstige generaties een fijn thuis verdienen.

De realiteit is dat het vinden van een (duurzame) woning steeds moeilijker is. Ook in Voorschoten en de regio laat het huizentekort zich voelen. Huizen zijn onbetaalbaar, jongeren wachten jaren op hun eerste eigen plek en oudere mensen kunnen geen geschikte woning vinden. Ook hele beroeps- groepen, zoals leraren, agenten en zorgverleners komen er niet tussen. Dat is oneerlijk. D66 wil dat iedereen, jong of oud, starter of senior, student of statushouder, een dak boven zijn hoofd heeft.

Daarom zijn er in onze regio ook doorbraken nodig. Wij maken woningdelen makkelijker en bouwen tien nieuwe buurten in de Leidse regio, nabij voorzieningen en in een groene omgeving. Wij zetten in op meer betaalbare woonruimte - van sociale huur tot koopwoningen. Woonruimte die jongeren de kans geeft om te starten, studenten helpt het huis uit te gaan, en ouderen de ruimte biedt om door te stromen naar een comfortabel en levensbestendig huis, met voorzieningen dichtbij. Voor mensen werkzaam in essentiële beroepen, zoals zorgmedewerkers en leraren, zorgen we voor betaalbare huur- en koopwoningen. Dat zij in de regio wonen helpt iedereen in de samenleving.

Doelstellingen

- De gemeente voert regie en pakt de wachtlijsten aan.
- Betaalbare woningen nabij voorzieningen en niet ten koste van groen.
- Nieuwe woningen bouwen voor starters, studenten en ouderen.
- Woningen worden duurzamer en zijn klaar voor een veranderend klimaat.
- De straat geeft plezier!
- Meer kamers en studentenhuizen voor studenten.
- Deze locaties pakken wij aan.

2.1 De gemeente voert regie en pakt de wachtlijsten aan

In de regio zijn te weinig betaalbare huizen, wachten jongeren jaren op hun eerste eigen plek en kunnen oudere mensen geen geschikte woning vinden om door te stromen. De gemeente blijft daarom stap voor stap aan de slag met de ontwikkeling van nieuwe woningbouw in onze dorpen.

- D66 wil dat het gemeentebestuur **actief de regie** neemt op waar, wanneer, voor wie en door wie gebouwd wordt, zodat iedereen een thuis heeft. De gemeente werkt dan samen met woningcorporaties, ontwikkelaars, omwonenden en (toekomstige) bewoners aan evenwichtige, haalbare en gedragen plannen voor nieuwbouw of renovatie; de gemeente maakt een meerjarig plan, en kiest ervoor niet alles tegelijk te willen. Daarbij krijgen projecten die bijdragen aan betaalbaarheid en doorstroming prioriteit bij de inzet van schaarse capaciteit. D66 wil dat de gemeente bouwinitiatieven met een hoog aandeel betaalbare woningen en gemengde woonvormen versneld mogelijk maakt.
- Net als projectontwikkelaars moeten **woningbouwcorporaties** van de gemeente de ruimte krijgen om nieuwe projecten voor betaalbare woningen van de grond op te starten en op te bouwen.
- D66 wil dat de gemeente **kwaliteitseisen** stelt aan projectontwikkelaars en heldere kaders stelt voor nieuw te ontwikkelen projecten. Zo weet iedereen wat er binnen welke termijn wordt verwacht en kunnen ook particuliere initiatieven meedingen in de ontwikkeling van nieuwe projecten.
- D66 wil de **omgevingsvisie** een update geven en daarin duidelijke toekomstbestendige doelstellingen en randvoorwaarden formuleren. De prioriteit ligt bij het benutten van bouwlocaties in de bebouwde kom en variatie van woningaanbod.
- De Leidse regio is **één woningmarkt**. Daarom maakt D66 afspraken over de planning van woningen in het samenwerkingsverband Holland-Rijnland: wie wat bouwt voor welke doelgroep.
- Ter **versnelling van de besluitvorming** over woningbouw bepleit D66 dat alle belangen in één keer voorafgaand aan het besluit worden meegenomen en dat bestuursrechtelijke procedures worden teruggedrongen. Het algemeen belang gaat soms voor op het belang van een individu. Op korte termijn duidelijkheid geven is in ieders belang.
- D66 wil dat een wijk samen met bewoners wordt opgeknapt of ingericht. **Vóór bewoners en met bewoners**. Het is aan de gemeente om de regie te houden, het maken van de plannen te faciliteren, alle belangen in beeld te brengen, het algemeen belang te vertegenwoordigen en uiteindelijk knopen door te hakken. Zorgvuldig en slagvaardig.
- Het is belangrijk dat **wonen en werk dicht bij** elkaar liggen. Dit voorkomt reisbewegingen en zorgt voor levendigheid. D66 wil een initiatief als Stichting Huisvesting Werkende Jongeren voor de hele regio ondersteunen.

2.2 Betaalbare woningen nabij voorzieningen en in een groene omgeving

In een fijn huis is het fijn wonen als er een supermarkt, huisarts en school in de buurt is. Ook moet er ruimte zijn voor rust en groene ruimte, alsmede goede verbindingen. Bij bouwplannen letten we hier scherp op. Wij gaan voor een combinatie van wonen, voorzieningen, groen en bereikbaarheid.

- D66 geeft prioriteit aan bouwen binnen de bestaande bebouwing, met oog voor groen, schaal en schoonheid. **De polders en bestaande parken en landgoederen blijven groen.**
- D66 bouwt alleen woningen als er ook ruimte is voor **voorzieningen in de buurt**, zoals een huisarts, sportvoorziening of buurthuis. Die eis wordt een voorwaarde voor een omgevingsvergunning, waarbij we afspraken vastleggen tegen maatschappelijke prijzen. Versterking van voorzieningen en infrastructuur, inclusief deelsvervoer/OV gaat vooraf aan de nieuwbouw.
- Wij willen de mogelijkheden voor **woningdelen verruimen**, zodat meerdere huishoudens in een woning kunnen wonen. Mensen met een uitkering moeten ook een woning kunnen delen. Hospitaverhuur tot drie personen wordt vergunningvrij toegestaan.
- D66 maakt ruimte voor **innovatieve woonvormen**, zoals hofjeswonen, wonen boven winkels, groepswonen, flexwonen en tiny houses.
- Vergunningen voor **woningdelen en woningsplitsing** worden gratis, zodat het aantrekkelijker wordt om in bestaande huizen met meer mensen te wonen.
- Ter bestrijding van speculanten wil D66 dat er een **zelfbewoningsplicht** wordt ingevoerd. In nieuwe projecten stellen we als voorwaarde dat de aannemer ook zo'n plicht opneemt in het koopcontract.
- D66 wil dat **bestaande bebouwing slimmer benut** wordt, onder andere door optoppen, splitsen en functiemenging.
- D66 toetst bij alle hoogbouw op hoogwaardige architectuur en zorgt voor **levendigheid, toegankelijkheid en groen op straatniveau**. Daarmee sluiten we aan op de menselijke beleving en ontwikkelen we de karakteristieke uitstraling van onze gemeente. We willen waar dat kan hoger bouwen, maar niet meer dan 8 bouwlagen.
- D66 wil bij de ontwikkeling van nieuwe projecten **toekomstige bewoners** middels een raad voor woningzoekenden ook een stem geven. Deze raad adviseert de gemeente en geeft inbreng op nieuwe projecten.

2.3 Nieuwe woningen bouwen voor starters, studenten en ouderen

D66 zet vol in op betaalbare woningen en wil vooral nieuwe huizen bouwen voor starters, studenten en ouderen uit Voorschoten en de regio. Als er doorstroming op de woningmarkt ontstaat, dan komen er huizen vrij voor gezinnen en alleenstaanden.

- D66 kiest voor **betaalbare woningen** voor jong en oud. D66 staat voor nieuwe woningbouwprojecten voor ten minste $\frac{2}{3}$ betaalbare woningbouw bij nieuwe projecten (sociale huur, middenhuur en betaalbare koop voor starters en alleenstaande ouderen), waarvan ten minste $\frac{1}{3}$ sociale huurwoningen worden gerealiseerd door woningcorporaties. Gemaakte afspraken die onontkoombaar zijn moeten worden nagekomen.
- D66 wil voor iedereen een passende woning en dus bouwt D66 voor **starters, studenten en senioren**. D66 kiest voor gemengde wijken waar mensen met verschillende inkomens en achtergronden samenleven.
- D66 houdt rekening met de specifieke **woonwensen van mensen met een beperking** en vraagt aandacht voor hun woningnood door speciale projecten of door ruimte te maken in elk nieuwbouwproject.
- D66 wil dat **essentiële beroepen zoals zorgmedewerkers, politie en onderwijspersoneel** voorrang kunnen krijgen bij het toewijzen van nieuwbouwwoningen.
- D66 wil **ouderen** faciliteren om kleiner te gaan wonen. Dat doen we door meer appartementen en huizen specifiek voor hen te bouwen. Hierdoor ontstaat een keten aan verhuisbewegingen. Het is logisch om dit te doen nabij voorzieningen en groen.
- Door de (potentiële) bewoners en zorgpartijen bij de planvorming te betrekken, realiseert D66 woningen die in de behoefte van deze doelgroep voorzien, bij voorkeur in **de vertrouwde wijk**.
- We zijn trots op de plekken waar **levensloopbestendig** wonen centraal staat. Samen met zorgaanbieders, welzijnswerk en woningcorporaties kijken we wat nodig is om hier gezond en veilig oud te worden. Wij willen meer voorbeelden zoals Beresteijn en Bijdorp.
- D66 maakt werk van **doorstroming**. In de prestatieafspraken met woningcorporaties legt D66 vast dat ze zich actief inzetten om ouderen te ondersteunen tijdig naar een passende, levensloopbestendige woning te helpen verhuizen, liefst in de eigen wijk, dichtbij het bestaande netwerk. Denk daarbij aan voorrang, tijdelijk lagere huur of hulp bij het regelen van de verhuizing en een 1-op-1 ruilmogelijkheid.

2.4 Woningen worden duurzamer en zijn klaar voor een veranderend klimaat

D66 blijft het verduurzamen van woningen aanjagen. Het isoleren van woningen is cruciaal in hete zomers en koude winters. Minder energie scheelt veel in de kosten en is beter voor het milieu.

- D66 wil dat Voorschoten naar voorbeeld van meer dan 40 gemeenten en meer dan 100 organisaties het convenant "**Toekomstbestendig Bouwen**" ondertekent.
- Elke nieuwe woning is **energiepositief of energieneutraal**. We zetten daarmee een extra stap ten opzichte van het convenant. D66 bouwt natuurinclusief: met groene daken, gevels, opvang van regenwater en ruimte voor biodiversiteit. Deze eisen leggen we vast in de omgevingsvergunningen.
- Energiefixers van het MBO en Energiecoaches helpen mensen met het **verduurzamen** van hun eigen huis. Dat is beter voor het milieu en scheelt hun in de portemonnee. D66 wil dat de gemeente met woningcorporaties en particuliere verhuurders in gesprek gaat om dit ook mogelijk te maken voor huurwoningen.
- Elke nieuwe woning wordt **netbewust** gebouwd om zoveel mogelijk ruimte te maken voor andere maatschappelijke ontwikkelingen zoals scholen, huisartsen, bedrijven, laadpalen en andere voorzieningen.

2.5. De straat geeft plezier!

Als kind moet je op straat kunnen voetballen, tikkertje spelen, klauteren en stoepkrijten. Buurtgenoten moeten elkaar kunnen ontmoeten. Iedereen moet buiten aan zijn gezondheid kunnen werken. Daarvoor is ruimte nodig. D66 ziet kansen!

- D66 wil het mogelijk maken voor bewoners om in de zomer een aanvraag te doen voor een '**leefstraat**'. Om tijdens de schoolvakantie voor 6 weken een straat af te sluiten en met mobiel groen, speelvoorzieningen en picknicktafels een zomerse leefstraat te creëren.
- Voor de gezondheid en het plezier van onze kinderen worden op vrije veldjes **voetbal- of hockeydoeltjes en basketbalringen** geplaatst. Speelpleintjes worden ingericht volgens de 'Schijf van Tien', zodat kinderen worden uitgedaagd en hun motoriek ontwikkelen. Jongeren moeten hier de mogelijkheid hebben om bij elkaar te komen en verantwoord te hangen.
- De openbare ruimte wordt **sociaal ingericht**. Dat betekent dat er bankjes zijn om met elkaar bij te kletsen en tafeltjes zijn om met buurtgenoten te picknicken of spelletjes te spelen. Iedereen kan aan de gezondheid werken door te trainen op de sporttoestellen of door op veldjes te dansen en muziek te maken. Waar nodig geven we daarbij ondersteuning,

- In sociaal wat zwakkere buurten geven we hiervoor **extra ondersteuning** want het is bijvoorbeeld nog niet voor iedereen vanzelfsprekend hoe je een openbare ruimte sporttoestel kan gebruiken als je nooit in een sportschool bent geweest omdat je dat niet kan betalen.

2.6 Meer kamers en studentenhuizen voor studenten

Naast Leiden maken Katwijk, Oegstgeest, Leiderdorp en Voorschoten deel uit van dezelfde leef- en werkregio. Veel inwoners studeren, werken of ondernemen in een andere gemeente in de Leidse Regio dan die waarin ze wonen. Het is daarom logisch dat we ook regionaal kijken naar oplossingen voor de kamernood.

- D66 wil dat de gemeente samen met de omliggende gemeenten in de Leidse regio, de Universiteit, Hogeschool en de ROC's, de studentenverenigingen en de woningcorporaties een **regionaal plan** maakt om meer studentenhuisvesting te realiseren.
- De regels voor **woningdelen** moeten worden versoepeld, zodat meer mensen die geen huishouden vormen wel in één woning kunnen wonen.
- Hospitakamerverhuur biedt voordelen voor studenten en inwoners. Op deze manier worden huizen optimaler benut, is er contact tussen generaties en worden de kosten voor het huishouden gedeeld. D66 wil dat in de Leidse regio **hospitaverhuur** tot drie personen vergunningvrij wordt toegestaan en actief gepromoot.
- De gemeenten moeten in Katwijk, Leiderdorp, Oegstgeest en Voorschoten straten aanwijzen waar **verkamering** is toegestaan. Per straat wordt een percentage vastgesteld van het aantal woningen voor studentenkamers. Dit is minimaal 5%.

2.7 Deze locaties pakken we aan

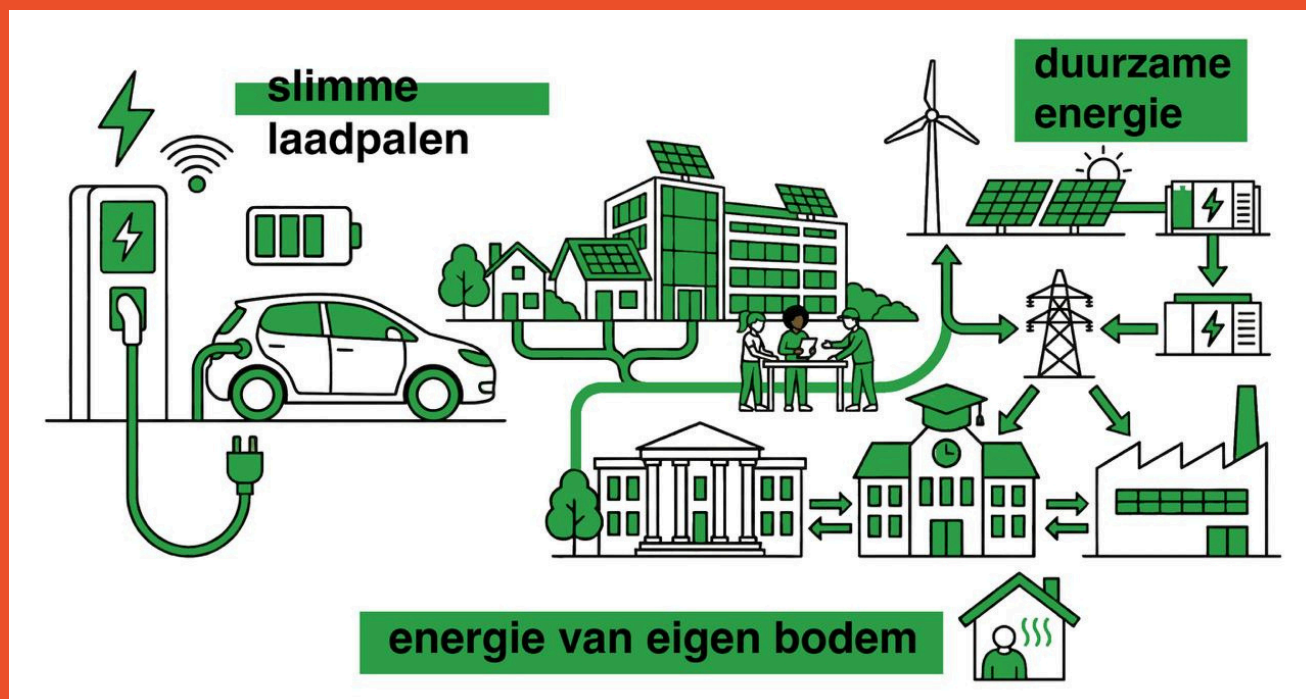
In Voorschoten liggen nog veel kansen op mooie woningen bij goede voorzieningen. Hiermee maken we ons dorp mooier en levendiger. Wat D66 betreft gaat de gemeente de komende jaren met de volgende locaties aan de slag. De prioriteit ligt hier bij projecten met veel woningen op haalbare locaties.

- D66 wil het **stationsgebied** Voorschoten ontwikkelen tot een toekomstbestendige, levendige woonomgeving. Er is ruimte voor ondernemers, er komen betaalbare woningen voor starters, studenten en ouderen. Dit alles dicht bij goede OV-verbindingen en deelmobiliteit.
- D66 wil **tempo maken** en de komende jaren starten met de zorgvuldige ontwikkeling van woningen op het MOC-terrein, Burgemeester van der Haarplein, Churchillplein en Noortveer.
- De locatie van de **Kruispuntkerk** leent zich voor de vestiging van het cultureel centrum en wonen en werken. De herontwikkeling van deze locatie moet een waardige en uitnodigende entree voor ons centrum creëren.

- De huidige locatie van het **cultureel centrum** herontwikkelen we voor woningbouw en eventueel een maatschappelijke voorziening, zoals een school of een zorginstelling.
- Daarnaast zien wij kansen voor woonboten in Krimwijk, extra woningen bij de **renovatie** van een buurt in Vlietwijk, van Beethovenlaan 69, Papelaan 85, bedrijventerreinen Hofweg-Noord en Molenlaan, Wijngaardenlaan 4, Wagnerlaan 22 en het Churchillplein.

Hoofdstuk 3

Een groen, klimaatbehendig en energiezuinig dorp

Een groen, klimaatbehendig en energiezuinig dorp

Stel je een Voorschoten voor waar je kinderen buiten spelen in de schone lucht. Waar je energierekening laag blijft, omdat we zelf groene stroom opwekken. En waar de omgeving uitnodigt om te spelen, te ontmoeten en te ontspannen. Dat kan in de gemeente Voorschoten.

Klimaatverandering vraagt dat we ons voorbereiden op de gevolgen van onstuimiger weer: storm, hitte, droogte en langdurige regenval. In de komende jaren zullen deze extremen steeds duidelijker een stempel op ons leven en onze stad drukken. Oude energiebronnen jagen deze verandering aan en ze jagen mensen op kosten ten bate van foute regimes.

Daarom kiest D66 voor een doorbraak: wij willen wateroverlast opvangen door klimaatadaptief te bouwen en hittestress tegengaan door meer schaduw en groen aan te brengen. Klimaatbehendigheid noemen we dat. Wij helpen mensen bij meer mogelijkheden voor duurzamer energiegebruik en verlagen woonlasten door woningen te isoleren en energieneutraal te bouwen. De schaarse ruimte in de regio benutten we door wonen, ondernemen en vrije tijd steeds te combineren, vanuit de overtuiging dat een groene leefomgeving ieders leven verbetert.

Doelstellingen

- In Voorschoten zetten we maximaal in op besparing en duurzame energie.
- Wij bouwen en leven binnen de grenzen van onze aarde.
- Ruim baan voor slimme en duurzame mobiliteit.
- Voorschoten wordt leefbaarder door meer groen en schaduw.
- Het water in Voorschoten geeft ons kansen.
- Van vuurwerk genieten we samen.
- Het elektriciteitsnet helpen wij sneller uitbreiden en slimmer gebruiken.

3.1 In Voorschoten zetten we maximaal in op besparing en duurzame energie

We kunnen met elkaar echt heel veel doen om het energieverbruik terug te dringen en meer gebruik te maken van duurzaam opgewekte energie. D66 is klaar om daarbij het voortouw te nemen!

- D66 sluit aan bij de landelijke en regionale doelstelling dat meer dan 50% van groene energieopwekking in **lokaal eigendom** moet geschieden. D66 stimuleert en faciliteert daarom initiatieven van lokale bedrijven en particulieren.
- D66 wil dat energie-gemeenschappen voor bedrijven en **buurtbatterijen** voor inwoners gerealiseerd worden waarbij het netwerk vooral in de piekuren ontlast wordt.
- D66 wil dat de gemeente in samenwerking met een energiecoöperatie ruimte schept voor **kleinschalige warmte(proef-)projecten**.
- D66 wil dat de gemeente de samenwerking aangaat met **lokale energiecoöperaties** voor de realisatie van energieprojecten. Inwoners moeten daaraan kunnen deelnemen. Het gaat hierbij ook om energieprojecten waarbij het netwerk minder belast wordt, passend binnen de aanpak van netcongestie (zie voorbeeld van Samenwerkingsovereenkomst van gemeente Katwijk met de Katwijkse Energie **Coöperatie**).
- Met de gemeenten in de Leidse regio verkennen we de mogelijkheid van een **regionaal warmtebedrijf**. D66 beslist over wel of niet meedoen aan de hand van de volgende factoren: terugbrengen van CO2-uitstoot, leveringszekerheid, alternatieven, realisatietermijn, keuzevrijheid en betaalbaarheid voor inwoners. Steeds gaan we na of (toekomstige) technologische ontwikkelingen andere oplossingen aantrekkelijker maken, zoals netbewuste en slimme warmtepompen of kleine collectieven in gemeenschappen.
- De beslissing om een regionaal warmtebedrijf te benutten wordt wat D66 betreft zo veel mogelijk door de Leidse regio **gezamenlijk genomen**. Dat betekent dat de gemeenten samen de financiële kansen en risico's in kaart moeten brengen, met de afweging of deze collectieve oplossing passend is voor de eigen gemeente of wijk.
- D66 wil dat binnen het warmtebedrijf de **belangen worden geborgd** van de inwoners en ondernemers (de eindgebruikers). Inspraak en zeggenschap zijn uitermate belangrijk voor draagvlak.
- D66 wil dat Voorschoten in 2050 van het **aardgas** af is. Bestaande gebouwen worden wijk voor wijk aangepast naar duurzame alternatieven.

- D66 wil dat de gemeente de verduurzaming van de **sportverenigingen** mogelijk maakt, faciliteert en ondersteunt. De gemeente stelt zich actief en meedenkend op in de samenwerking met de sportverenigingen.
- Om bewoners en ondernemers te helpen het energieverbruik te verminderen en duurzame maatregelen te nemen, subsidiëren we een eerlijke vergoeding voor vrijwillige energiecoaches en de mogelijkheid van energie- en duurzaamheidsscans. Bewoners kunnen zo concreet op hun situatie **toegesneden advies** krijgen.
- D66 stelt subsidies ter beschikking aan **inwoners met een laag inkomen** om hun huis te verduurzamen. Dat levert een extra bijdrage aan de energietransitie en brengt het energieverbruik en dus ook de energierekening van de inwoners omlaag.
- De gemeente biedt voor de woningeigenaren die bij de gemeente bekend zijn vanwege een uitkering of monumentenstatus **goedkope leningen** aan voor zulke duurzame maatregelen. Deze bewoners worden persoonlijk geïnformeerd over deze mogelijkheden van advies en goedkope leningen.
- D66 wordt blij van bewonersinitiatieven voor (lokale) duurzame energie. Zulke bewonersinitiatieven worden door de gemeente **hartelijk ontvangen** en waar nodig ondersteund met snelle vergunningstrajecten en informatie van de energiecoaches.
- D66 wil dat de Omgevingsdienst de opdracht krijgt om te controleren of ondernemers de wettelijk **verplichte energiebesparende maatregelen** nemen. Als dat niet het geval is, gaan we eerst in gesprek. Als er geen concreet zicht is op verbetering, wordt er gehandhaafd.
- Iedereen die **innovatieve oplossingen** voor duurzaam energiegebruik en energieopslag wil testen vindt D66 aan zijn of haar zijde. Besturen waar D66 deel van uitmaakt werken, zo veel mogelijk regionaal, mee waar dat haalbaar en betaalbaar is.

3.2 Wij bouwen en leven binnen de grenzen van onze aarde

De aarde biedt ons veel, maar haar rijkdommen zijn niet oneindig. Grondstoffen, water, bodem en natuur vormen de basis van ons bestaan. Daarom moeten we bij de inrichting van onze leefomgeving en het gebruik van materialen altijd rekening houden met de grenzen van onze aarde en onze omgeving. D66 zet zich in voor een gemeente die duurzaam bouwt, grondstoffen hergebruikt en verspilling tegengaat.

- Bij de inrichting en planning van nieuwe wijken en straten zijn **bodem, water en de klimaatverandering** leidende principes. Voor zover we dat kunnen kijken we 100-400 jaar vooruit omdat dat de gewenste levensduur is van gebouwen. Dit voorkomt dat er extra kosten gemaakt moeten worden om klimaatmaatregelen te nemen.
- In de Omgevingsvergunning voor nieuwbouw stelt D66 de eis dat woningen en gebouwen energieneutraal worden gebouwd en dat er **voldoende ruimte is voor groen**. Als de gemeente een eigen pand verbouwt, geldt deze norm ook.
- Afval is geen probleem, maar een grondstof. D66 streeft ernaar dat in 2030 60% van het huishoudelijk afval wordt gescheiden (de VANG-norm). **Gescheiden inzameling** wordt de norm.
- D66 stelt voor de **afvalverwerking en -scheiding** voor Voorschoten en de regio gezamenlijk uit te voeren. Dat levert efficiëntie en kostenbesparing op. Inwoners kunnen bij elke **milieustraat** terecht.
- Om onnodig afval te voorkomen, spreekt D66 met festivalorganisaties af dat **statiegeld** voor glazen wordt ingevoerd.
- D66 wil levensmiddelenwinkels aanspreken op het verkopen van meer **lokale, verse producten** waarbij op vervoer en verpakkingsmateriaal kan worden bespaard. Daarnaast wil D66 dat verpakkingsmiddelen direct bij verkoop kunnen worden ingeleverd.
- Omdat afval waardevolle grondstoffen bevat, geeft de gemeente het goede voorbeeld door **hergebruik van het eigen afval**.

3.3 Ruim baan voor slimme en duurzame mobiliteit

Op het gebied van mobiliteit zijn we net zo ambitieus als over duurzaamheid. We stropen de mouwen op en zorgen voor vervoer dat zorgt dat je komt waar je wilt zijn, met zo min mogelijk uitstoot in de omgeving en verkeersopstoppen.

- D66 wil dat al het vervoer in de Leidse Regio verder verduurzaamt. We zetten ons in voor meer **laadvoorzieningen** voor elektrische auto's, scooters en boten. Denk hierbij aan kabelgoottegels of laadstations in de stoeprand.

- D66 wil onderzoek naar mogelijkheden tot het **verlagen van de laadkosten** voor elektrische auto's, scooters en boten.
- Om netcongestie niet verder te verergeren, zet D66 in **op slim laden** van al het elektrisch vervoer. Dus opladen als de zon schijnt of buiten de piekmomenten rond etenstijd.
- We helpen inwoners met het organiseren van elektrische deel-bakfietsen, **deelautogroepen** of het autodelen tussen burens van de grond te krijgen, om zodoende meer ruimte voor groen, spelen of fietsparkeren te realiseren.
- D66 roept het gemeentebestuur op om samen met de buurgemeenten met het ministerie te bespreken of de vliegroutes richting Schiphol van de Leidse regio naar zee kunnen worden verlegd. Dit scheelt veel **lawaai en uitstoot** in het dorp.
- D66 spreekt de provincie aan op het realiseren van goede **geluidsschermen langs de A4** om de geluidsoverlast voor Voorschoten te verminderen.

3.4 Voorschoten wordt leefbaarder door meer groen en schaduw

Doordat de zomers steeds warmer worden en Voorschoten steeds voller, is het belangrijker dan ooit om voldoende ruimte te hebben voor koelte en ontspanning in het hele dorp.

- We brengen op meer plekken in Voorschoten groen aan en verbinden dat met de rest van de groene ruimte in onze gemeente en regio. We gaan door met subsidies voor **geveltuintjes, groene daken, regentonnen en 'stenen wippen'**. Parkeerplaatsen worden aangelegd met open tegels.
- We zorgen voor verkoeling in elke straat door **voldoende schaduw** te creëren en bomen en struiken te planten. Wij ontwerpen volgens de **3-30-300-methode**. Ons streven is dat elke inwoner vanuit zijn huis tenminste drie bomen kan zien en dat 30% van de straat wordt bedekt door schaduw van bomen en dat binnen 300 meter een park ligt. Bewonersinitiatieven die hier aan bijdragen kunnen op een hartelijke reactie van de gemeente rekenen.
- Ter bevordering van de biodiversiteit bepleiten we een **ecologisch maaibeleid, aanleg van natuurvriendelijke oevers en het planten van inheemse bomen en planten**.
- Wij zijn geïnspireerd door de **Tuinstraten** in Antwerpen en Parijs. D66 wil een proef om met inwoners zulke straten in Voorschotense woonwijken aan te leggen.
- D66 wil **nette straten en schone parken**. De gemeente biedt een basiskwaliteit van openbaar groenbeheer, het legen van bladkorven en het ophalen van grofvuil en afval.

3.5 Het water in Voorschoten geeft ons kansen

Het water is onlosmakelijk met ons dorp verbonden en kan op vele manieren gebruikt worden. D66 wil samen met het hoogheemraadschap en de regio, naast het integrale waterplan (IWKP), een open Watervisie opstellen om het water beter voor verschillende doelen te kunnen benutten.

- D66 maakt topprioriteit van voldoende **schoon drinkwater**. Nu en in de toekomst. Daarvoor werken we samen met Dunea aan nieuwe bronnen en besparingsmaatregelen.
- De gemeente gaat aan de slag met de **zwemwaterkwaliteit** en maakt daarover afspraken met het waterschap en de provincie.
- Op het drukker wordende open water is handhaving van de verkeersregels belangrijk voor de veiligheid van iedereen op het water. Daarom zetten we, in samenwerking met de regio, extra **BOA's in op het water**.
- We voorkomen toekomstige **wateroverlast** op straat door bij de herinrichting van straten erop te letten dat regenwater via kanalen, sloten en waterbergingen wordt afgevoerd. Plekken waar wateroverlast kan ontstaan worden gemonitord, zo nodig wordt een plan gemaakt hoe die overlast kan worden voorkomen.
- Om de waterkwaliteit te verbeteren gaat de gemeente **handhaven** op vervallen, gezonken of verontreinigende schepen die langdurig en ogenschijnlijk ongebruikt aan de kant liggen.

3.6 Van vuurwerk genieten we samen

D66 is voor een landelijk vuurwerkverbod voor particulieren, omdat teveel mensen onbedoeld letsel oplopen. Ook hulpverleners verdienen een veilige jaarwisseling. Het voorkomen van letsel en ongelukken weegt hier voor ons zwaarder dan de vrijheid om overal te knallen.

- D66 wil dat de gemeente een **gemeenschappelijke vuurwerkshow** organiseert bij de jaarwisseling. Bij bijzondere evenementen blijven vuurwerkshows toegestaan.
- Wij zijn voorstander van **ecologisch vuurwerk, lasershows of droneshows**, ter aanvulling of vervanging van traditioneel vuurwerk.

3.7 Het elektriciteitsnet helpen wij sneller uitbreiden en slimmer gebruiken

Het energiesysteem verandert razendsnel. Wij gaan van fossiel naar voor een groot deel elektrisch. Dit zorgt nu en later voor netcongestie. Hierdoor kunnen onder andere scholen, bedrijven, ziekenhuizen en supermarkten niet op het net worden aangesloten. Het moet anders. Wij zetten ons in op het sneller bouwen van stations, slimmer benutten van het elektriciteitsnet en prioriteren van aansluitingen.

- D66 wil **sneller het elektriciteitsnet uitbreiden** door genoeg FTE's vrij te maken om proactief met Liander en TenneT (de netbeheerders) locaties te vinden voor nieuwe stations en huisjes in de wijken. Hier werken wij vernieuwend samen. Aan de netbeheerder vragen wij het zoekgebied en de voorwaarden, de gemeente maakt de afweging voor de juiste locatie(s).
- **Het elektriciteitsnetwerk kan slimmer gebruikt worden.** Wij gaan door met de bewustwordingscampagne en zetten in op maatschappelijk verantwoord netgebruik door netbewust bouwen van woningen, bidirectioneel laden van auto's en batterijbeleid. Waar mogelijk maken wij hier afspraken over en ondersteunen wij.
- Het ondernemersloket bevordert het invoeren van **groepscontracten** voor bedrijven en het tot stand komen van energiehubs/-gemeenschappen van bedrijven en andere innovatieve vormen om het elektriciteitsnet beter te benutten en stroomlevering zeker te stellen, binnen de grenzen van de netcongestie.
- Door een groepje bedrijven aan te sluiten met een groepscontract ontstaan er extra elektriciteitsaansluitingen die door anderen gebruikt kunnen worden. D66 wil dat de gemeente **regels afsprekt** voor de verdeling van die extra ruimte. Op die manier kunnen die extra aansluitingen gebruikt worden voor bedrijven en publieke voorzieningen, zoals scholen, winkels en zorgcentra.
- D66 wil de **energieplanologische kennis** verder uitbreiden binnen de regio. Zo is ook het energetische deel van projecten beter te organiseren en te plannen.

Hoofdstuk 4

Bereikbaarheid voor iedereen

Bereikbaarheid voor iedereen

Goed vervoer zorgt dat je mee kunt doen in de samenleving. Het brengt je naar je werk of de kinderopvang, het zorgt ervoor dat je familie of vrienden altijd dichtbij zijn en het geeft je de vrijheid om te gaan en te staan waar je wilt. Om nieuwe plekken te ontdekken of vaste stekken te koesteren.

Maar nu staan wegen te vaak vol, sluit het openbaar vervoer niet altijd goed aan, neemt de drukte op de fietspaden toe en zijn er nog steeds te veel gevaarlijke plekken in ons dorp. Hierdoor is het voor studenten niet altijd veilig om 's nachts alleen te fietsen. Dat geldt ook voor kinderen die overdag alleen naar school fietsen of voor ouderen die obstakels ervaren bij het oversteken. Dit beperkt onze vrijheid.

D66 kiest voor een doorbraak: we zorgen voor een goede parkeerplek voor de auto, investeren in deelvervoer dat aansluit op het OV en maken ruimte voor voetgangers en fietsers. Daarbij hebben we speciale aandacht voor groepen voor wie bereikbaarheid niet vanzelfsprekend is, zoals kinderen, ouderen en mensen met een beperking. Zij verdienen extra bescherming. Wij verplaatsen de snelle elektrische fietsen naar de rijbaan en verlagen de maximumsnelheid naar 30 km/u in de woonwijken. Zo kan ieder kind veilig en zelfstandig naar school.

Doelstellingen

- De stoep en de straat wordt voor iedereen een groene, gezellige en veilige plek.
- Er komen meer plekken om je fiets goed en veilig te stallen.
- Bewoners parkeren nabij huis.
- Vanuit huis is alles goed te bereiken.
- Wij verplaatsen goederen van weg naar het water.

4.1 De stoep en de straat wordt voor iedereen een groene, gezellige en veilige plek

D66 heeft in de afgelopen jaren ingezet op een betere balans tussen fietsers, voetgangers en auto's. Wij geven de (geparkeerde) auto een minder prominente rol op straat. We gaan door met het vergroten van de verkeersveiligheid en geven ruimte aan voetgangers en fietsers. Bezoekers parkeren zoveel mogelijk in parkeergarages in ons centrum. De stoep en de straat zijn ook voor groen, om te spelen en om elkaar te ontmoeten.

- Elk kind in Voorschoten moet **veilig en zelfstandig** naar school kunnen. Iedere oudere moet veilig boodschappen kunnen doen. Daarom wordt 30 km per uur de norm in het dorp. Rondom scholen geldt 15 km per uur. De schoolzones worden groter. Alleen op hoofdwegen en belangrijke OV-routes mag nog 50 km per uur worden gereden. Deze maatregel helpt ook ouderen en andere mensen die zich langzaam door het verkeer bewegen.
- Voorschoten moet de **veiligste fietsgemeente** van Nederland worden. Straten en kruispunten worden zo ingericht dat fietsers en voetgangers veilig zijn. Fietspaden worden breder. Voetgangers, fietsers en auto's worden duidelijk gescheiden. Bij gevaarlijke kruispunten verbeteren we het zicht. We pakken als eerste de kruisingen bij de Wijngaardenlaan, de Bachlaan en Mozartlaan aan.
- **Iedereen moet veilig over de stoep kunnen**, ook met een kinderwagen, een rollator of rolstoel. Daarom maken we een top 20 van onveilige of ontbrekende stoepen. Die pakken we aan. Ook wil D66 een publiekscampagne om de stoep vrij te houden, bijvoorbeeld van overhangend groen. Zo wordt voorkomen dat mensen met kinderwagens, rollators en rolstoelen over de weg moeten.
- Verkeerslichten willen we voorzien van een speciale **voel-geen-druk-knop**. Deze knop geeft je meer tijd om over te steken. Dit helpt vooral ouderen, kinderen en mensen met een beperking.
- Scooters, snorfietsen, fatbikes en speedpedelecs gaan zoveel mogelijk naar de rijbaan en hier willen we vaker op controleren. **Fietspaden zijn voor fietsers**. Op drukke plekken of bij knelpunten maken we paden breder of scheiden we het verkeer. Dit doen we samen met bewoners.
- **Onveilige wegen en kruispunten** waar veel ongevallen plaatsvinden moeten proactief aangepakt worden met een betere inrichting, zoals rotonde Wijngaardenlaan en kruising Leidseweg/Mozartlaan en Bachlaan.
- **Kruisingen en rotondes moeten voorspelbaar** zijn en door de hele regio op dezelfde manier worden ingericht. Dat is duidelijk en veilig voor alle weggebruikers. We volgen hiervoor de landelijke richtlijnen.
- **Laad- en lostijden moeten veilig zijn**. Vooral rond de tijden dat veel kinderen naar school fietsen, willen we extra letten op verkeersveiligheid.

4.2 Er komen meer plekken om je fiets goed en veilig te stallen

Met de fiets reis je vaak het snelst en het makkelijkst door de regio. D66 wil daarom investeren in de fietscultuur van de Leidse regio. Steeds meer mensen gebruiken een elektrische fiets. Deze fietsen zijn duur, dus wil je ze veilig kunnen stallen.

[Later selecteren](#)

- We maken ruimte voor **deelfietsen**, bijvoorbeeld voor meer OV-fietsen of andere leenfietsen, bij de stations. Ook willen we met de gemeenten in de regio onderzoeken hoe elektrische deelscooters en deelbakfietsen in Voorschoten en de regio gebruikt kunnen worden zonder overlast te geven.
- D66 wil dat **fietsenstallingen bij Leiden Centraal ruimer open** zijn en dat er plek is voor fietsen van verschillende maten. Tenminste één bewaakte stalling moet in het weekend de hele nacht open zijn. D66 Voorschoten werkt hier samen met D66 Leiden.
- In de stallingen bij het station en in winkelgebieden moet de gemeente streng handhaven op fout geparkeerde fietsen. Inwoners kunnen daarnaast bij de gemeente een **“Houd rekening met mij”**-hangertje halen. Dit kan je aan een fiets hangen die de stoep blokkeert.
- Om vervoersarmoede tegen te gaan wil D66 onderzoeken of Voorschotenaren met een kleine portemonnee een **gratis fiets** uit het verwijderde-en-niet-opgehaalde-fiets-depot kunnen krijgen.

4.3 Inwoners parkeren nabij huis

Uitgangspunt voor D66 is dat alle inwoners van Voorschoten hun auto op eigen erf of in de buurt van hun woning moeten kunnen parkeren.

- D66 is **tegen het invoeren van betaald parkeren** in Voorschoten. Vergunningparkeren voor bewoners kan alleen worden ingevoerd als de bewoners in een **referendum** daarvoor hun steun uitspreken.

4.4 Vanuit Voorschoten is alles goed te bereiken

De Leidse regio heeft een sterke en innovatieve economie. Met het Bio Science Park, Space Campus en de Unmanned Valley horen we zelfs bij de internationale top. Veel inwoners werken, recreëren en winkelen in de Leidse regio. Goede verbindingen zijn dus essentieel, ook met de andere bedrijventerreinen, zoals de Dobbewijk.

- D66 investeert in **betere (snel)fietsverbindingen** tussen de gemeenten in de Leidse regio. Ook investeren we in betaalbaar openbaar vervoer. We willen dat het Rijk, de Provincie en de regio goed samenwerken om de bereikbaarheid te behouden en te verbeteren.
- Er wordt geïnvesteerd in **betaalbaar openbaar vervoer** en D66 pleit voor een goede samenwerking tussen Rijk, Provincie en regio om de bereikbaarheid van de Leidse regio ook voor minder draagkrachtigen op peil te houden en waar mogelijk te verbeteren.

- Leiden CS is een belangrijk trein- en busstation. Ruim 80.000 mensen gebruiken het dagelijks. Dat groeit straks naar bijna 150.000. Daarom wordt het uitgebreid, groener en gezelliger gemaakt. D66 Voorschoten werkt samen met andere gemeenten om **busverbindingen** te behouden en te versterken.

Later selecteren

- We hanteren het **STOMP-principe** als leidraad: Stappen, Trappen, Openbaar vervoer, Mobiele diensten en pas daarna de Privéauto. Zo geven we prioriteit aan lopen, fietsen en openbaar vervoer boven autogebruik. Dit maakt de straten veiliger, gezonder en groener en geeft ruimte aan spelen, ontmoeten en wonen.
- D66 wil onderzoeken op welke manier de Leidse regio kan aansluiten op het **Randstadrail tram- of metronetwerk** van Den Haag en Rotterdam.
- D66 wil dat de Leidse regio samen met de provincie de **hoogwaardige buslijnen** stap voor stap verbetert naar een BRT-systeem. Dat zijn moderne bussen die makkelijker instappen en meer mensen kunnen vervoeren. Zo worden de bussen betrouwbaarder en sneller.
- Het moet mogelijk worden om met het gezin voor een paar euro van een **P+R in de Leidse regio naar het centrum van Leiden** en de ziekenhuizen en verpleeghuizen aldaar te reizen (retour). De frequentie van de bussen van en naar alle P+R plekken gaat omhoog.
- We bedenken een oplossing voor een te hoge parkeerdruk door **Schipholreizigers** die gratis parkeren bij onze stations benutten waardoor er meer ruimte is voor onze regiobezoekers. Een oplossing kan zijn P+R te organiseren bij onze sportvelden/zwembad en vandaar met een sloepje via de Wetering naar Leiden te varen. Van de paar euro kan dat sloepje wellicht betaald worden.

4.5 Van weg naar water

- D66 werkt met de inwoners en in samenspraak met de andere gemeenten in de Leidse regio aan een **watervisie** om alle gewenste ontwikkelingen rondom het thema water in kaart te brengen en wensen in stroomversnelling te brengen.
- D66 wil onderzoek doen naar mogelijke locaties waar zwaar logistiek verkeer een **overslagpunt** krijgt om vervolgens met lichter elektrisch transport over weg of water verder te vervoeren.
- Wij onderzoeken of **de Vliet** meer gebruikt kan worden voor het vervoer van goederen en mensen.

4.5 Van weg naar water

Water wordt al eeuwen gebruikt voor vervoer en logistiek. Nu de wegen voller zijn en de ruimte schaars, wil D66 samen met ondernemers kijken of water meer gebruikt kan worden.

Later selecteren

- D66 werkt samen met ondernemers om **logistiek over water** makkelijker te maken. Een voorbeeld is de Bierboot van Heineken, die kroegen in Amsterdam van bier voorziet.
- D66 werkt met de inwoners en in samenspraak met de andere gemeenten in de Leidse regio aan een **watervisie** om alle gewenste ontwikkelingen rondom het thema water in kaart te brengen en wensen in stroomversnelling te brengen.
- D66 wil onderzoek doen naar mogelijke locaties waar **zwaar logistiek verkeer een overslagpunt** krijgt om vervolgens met lichter elektrisch transport over weg of water verder de dorpen in te vervoeren.

Hoofdstuk 5

Een sterke en toekomstgerichte economie

Een sterke en toekomstgerichte economie

Een gezonde economie begint bij ondernemers die kunnen starten, groeien én vergroenen. Ondernemers zijn de ruggengraat van onze regionale economie. Van kappers en winkeliers tot bezorgers en vakmensen: zij zorgen voor een levendig, aantrekkelijk en sociaal dorp. Daarnaast bruist de regio als een toonaangevend innovatiekwartier. Leiden Kennisstad is een internationaal centrum van ontwikkeling in sectoren als bio- en health sciences, ruimtevaart, kunstmatige intelligentie en quantumtechnologie. Deze sleutelsectoren bieden werk aan tienduizenden mensen en zorgen voor welvaart in de hele regio. Maar hun impact reikt verder: ze dragen wereldwijd bij aan gezondheid, duurzaamheid en veiligheid.

De realiteit is dat we tegen de grenzen van onze mogelijkheden aanlopen en dat nog te veel ondernemers en ZZP'ers vastlopen. Ze worden geconfronteerd met een overbelast elektriciteitsnet, ruimtetekort, uitblijvende vergunningen door beklemmende stikstofregels, personeelsschaarste en een hoge regeldruk.

D66 wil deze obstakels doorbreken. We zetten in op slimme oplossingen om bedrijventerreinen beter te benutten. We kiezen voor groene groei en werken aan een ondernemersklimaat waarin innovatie en samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers centraal staan. Onze kracht is dat ondernemers, vakmensen en onderzoekers samen nieuwe ontdekkingen doen. Hier hebben we de banen van de toekomst en kun je als bedrijf talent vinden. Met een regionaal stagebureau brengen we talent en ontwikkelkansen bij elkaar. D66 wil samen met de regio bouwen aan een groene, eerlijke en sterke economie.

Doelstellingen

- Zorg voor een bloeiende middenstand en levendigheid.
- Waardeer onze kennis en vakmanschap.
- Geef ondernemers inclusief zzp'ers, vertrouwen en creëer ruimte.
- Topsectoren zijn de toekomstbestendige economische motor.

5.1 Zorg voor een bloeiende middenstand en levendigheid

In het centrum en de wijkwinkelcentra verdienen lokale ondernemers hun boterham en zorgen ze voor levendigheid, gemak en noodzakelijke levensbehoeften. In die wisselwerking ziet D66 de sleutel voor samenwerking en succes.

- Met de winkeliersvereniging willen we de **levendigheid in het centrum** vergroten door meer activiteiten en evenementen toe te staan. Dit kan alleen in goed overleg met de omwonenden.
- D66 staat voor een **schone en goed toegankelijke openbare ruimte**. In de Voorstraat en de Schoolstraat moet de gemeente extra zijn best doen om het in orde te houden.
- Leegstand is onaantrekkelijk voor bezoekers en moet voorkomen worden. Daarom willen we in overleg met de winkeliersvereniging onderzoeken of het **winkelgebied groter of kleiner** gemaakt moet worden.
- Om **lege etalages** in de winkelstraat te voorkomen, wil D66 dat de gemeente tijdelijke ontheffingen voor de gebruiksfunctie van een pand kan verlenen. De ontheffing wordt voor een vooraf vastgestelde tijd verleend en alleen als het niet concurreert met omliggende winkels.
- Wij willen in het centrum en bij de winkelcentra **een mix van winkels, horeca, cultuur en groen**, zodat het in die gebieden altijd fijn vertoeven is en er altijd wat te doen is.
- D66 wil een **openbaar toilet** in ons centrum, ook voor mensen met een beperking, bijvoorbeeld bij herinrichting Treubplein, hernieuwde gemeentehuis of herontwikkeling Churchillplein.
- D66 wil blijven investeren in **toerisme**. De regio is met de historische Leidse binnenstad, het strand, de mooie buitengebieden zoals de Horsten en Duivenvoorde en de vele culturele instellingen door de hele regio zeer aantrekkelijk voor toeristen. Onze Voorstraat, landgoederen zoals Bijdorp, Duivenvoorde, Berbice en de vernieuwde Gouden Leeuw zijn parels.

5.2 Waardeer onze kennis én ons vakmanschap

D66 zet in op een economie die kansen biedt voor zowel praktisch opgeleide vakmensen als theoretisch opgeleide denkers. Onze economie is sterk verbonden met de Leidse regio. Met een thuisbasis in Voorschoten werken onze inwoners door de hele regio als onderzoekers, kinderhartchirurgen en instrumentenmakers samen aan het kloppende hart van ons bestaan.

- D66 wil dat Key Region Leiden een **'Nobel'-prijs voor het vakmanschap** in onze Leidse regio organiseren, een prijs om 'makers' te waarderen.
- Wij vinden het belangrijk dat MBO- en HBO-studenten in samenwerking met PLNT Leiden begeleiding kunnen blijven krijgen bij **het starten van een eigen bedrijf**.

- Voorschoten is onderdeel van Key Region Leiden (hiervoor Economie071). D66 Voorschoten ondersteunt de marketing van Key Region Leiden om volop aandacht te vragen voor **denkers, zorgers en makers**. Deze drie categorieën zijn het fundament voor het succes van onze regionale economie.
- D66 maakt met de **regionale ontwikkelingsmaatschappij** letterlijk ruimte op bedrijven- terreinen voor kennis en vakmanschap. Ook wil D66 de hoogte in om ruimte te creëren.
- D66 wil dat de gemeente volop blijft investeren in de samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven voor meer stageplekken en technische instroom. Daarom willen wij een **regionaal stagebureau** oprichten dat bemiddelt tussen stagiair en opdrachtgever. Stages zijn onmisbaar voor een goede opleiding en voor doorstroming naar bedrijven.
- D66 Voorschoten wil meedoen aan het project "**Leren met de Stad**". Hierbij gaan maatschappelijk organisaties en studenten om aan de slag met maatschappelijke vraagstukken (door middel van een stage of afstudeeropdracht) die ook ons dorp vooruit helpen.

5.3 Geef ondernemers vertrouwen en creëer ruimte

Ondernemers moeten kunnen ondernemen zonder onnodige bureaucratie. D66 pleit voor een mensgerichte overheid die vergunningverlening versnelt en ondernemers ondersteunt bij verduurzaming en digitalisering.

- D66 wil **één ondernemersloket** waar elke ondernemer voor alle vragen terecht kan. D66 wil een **vast ambtelijk contactpersoon** voor een ondernemer.
- D66 wil **voldoende capaciteit voor het verlenen van vergunningen** binnen de gestelde termijnen. Daarnaast wil D66 een onafhankelijk meldpunt waar klachten over het vergunningsproces binnen komen.
- D66 wil de **samenwerking tussen gemeenten verbeteren** om schaarse ruimte slim te benutten. Hiervoor richten we een regionale ontwikkelmaatschappij bedrijventerreinen (ROM-B) op.
- D66 wil bedrijven ondersteunen bij de **energietransitie** (duurzaamheidsscans, warmtenet, realistische milieumaatregelen). Deze ondersteuning wordt via het ondernemersloket geboden.
- D66 wil bevorderen dat er meer **energiegemeenschappen** komen die gezamenlijk op één aansluiting elektriciteit afnemen. Hierdoor is aansluiting en uitbreiding mogelijk ondanks de netcongestie. Bedrijven lenen zich makkelijker voor een proef dan woningen.
- D66 wil het MKB ondersteunen bij **veilige digitalisering**. Het ondernemersloket is ook hier het eerste aanspreekpunt voor hulp en advies.

- D66 wil **ruimte maken voor innovatieve bedrijven** op toekomstbestendige bedrijventerreinen. De regionale ontwikkelingsmaatschappij gaat hier bij helpen.
- D66 wil beter gebruik maken van de schaarse ruimte voor bedrijven. Bijvoorbeeld door het wegnemen van belemmeringen voor hoogbouw op bedrijventerreinen. D66 toetst bij alle hoogbouw op hoogwaardige architectuur en zorgt voor **levendigheid, toegankelijkheid en groen op straatniveau**. Daarmee sluiten we aan op de menselijke beleving en ontwikkelen we de karakteristieke uitstraling van onze gemeente. We willen geen anonieme blokken die de Dobbewijk overschaduwen.
- D66 wil meer aandacht voor **ondermijning en criminaliteit**. Ondernemers moeten zich voldoende beschermd voelen om verdachte situaties te melden. D66 wil een campagne over Meld Misdaad Anoniem en ondernemers kunnen een training krijgen om weerbaarder te worden.
- D66 gaat voorop in een ambtelijke en bestuurlijke **cultuurverandering**, waardoor we op basis van minder regels in samenspraak met ondernemers en omwonenden kijken naar wat wel kan. Vertrouwen in mensen; helderheid en wederzijds plezier in participatietrajecten.

5.4 Topsectoren en sterk onderwijs zijn samen de toekomstbestendige economische motor

De Leidse regio heeft een sterk profiel als innovatie-ecosysteem met sectoren zoals biosciences en gezondheid, ruimtevaart, AI en kwantumtechnologie. D66 wil investeren in deze huidige en toekomstbestendige economische motor als fundament voor onze bestaanszekerheid de komende decennia. Voor elke inwoner en ondernemer, zowel hier als in de regio.

- Voortzetten en versterken van de samenwerking binnen Key Region Leiden en uitbreiden naar een **Economic Board** met meer slagkracht.
- D66 staat voor een gemeentete overstijgende economische identiteit voor de Leidse regio onder de noemer **Key Region Leiden**.
- Met de gemeenten uit de Leidse regio investeren we in een gezamenlijke regiomarketing om **investeringen, talent en bedrijven** aan te trekken. Dit is het zogenaamde 'Brainport'-effect.
- D66 vindt een krachtige lobby richting Den Haag en Brussel belangrijk om investeringen aan te trekken waar de hele regio van profiteert en de concurrentie met andere regio's te kunnen voeren. Daarom investeren we met de Leidse regio in een **sterke gezamenlijke lobby**.
- De **verzwaring van het elektriciteitsnet** én bewuster energieverbruik zijn topprioriteit om economische groei mogelijk te maken. D66 wil voldoende ambtelijke capaciteit vrijmaken om proactief in te zetten op het aanwijzen van locaties voor elektriciteitshuisjes en -stations.

Hoofdstuk 6

Wij laten niemand vallen: een vangnet dat werkt voor iedereen

Niemand laten vallen: een vangnet dat werkt voor iedereen

Je voelt je pas echt thuis als je mee kunt doen in de samenleving en niet belemmerd wordt door geldzorgen. Dat je vrij kunt leven omdat je weet dat er steun is als het nodig is. Steun die toegankelijk en effectief is, maar die ook vertrouwen geeft. Iedereen heeft immers behoefte aan vrijheid en verantwoordelijkheid over zijn eigen keuzes en zijn eigen leven.

Een deel van onze inwoners lukt dat nauwelijks door armoede of schulden. De gevolgen zijn ingrijpend: bestaansonzekerheid tast de gezondheid en eigenwaarde aan. Het leidt tot eenzaamheid en kansenongelijkheid. Kinderen die opgroeien in armoede lopen een grotere kans om later zelf in geldzorgen te raken.

D66 werkt aan een vangnet voor iedereen. Wij strijden voor het doorbreken van een spiraal van armoede die generatie op generatie wordt doorgegeven. We zijn voor een gemeente die inwoners ondersteunt wanneer dat nodig is - toegankelijk, effectief en zonder onnodige bureaucratie. We zetten extra in op eenvoudige hulp bij geldproblemen, investeren in preventie en maken het inwoners makkelijker om weer grip te krijgen op hun situatie. Dat doen we in nauwe samenwerking met de omliggende gemeenten. Omdat inwoners door de regio bewegen en medemenselijkheid niet stopt bij de gemeentegrens.

Doelstellingen

- Wij helpen maximaal bij het voorkomen van schulden.
- Zorg voor brede ondersteuning en eenvoudige regelgeving.
- D66 regelt werkende manieren om mensen structureel uit de armoede te helpen.

6.1 Wij helpen maximaal bij het voorkomen van schulden

Het verliezen van je baan. Geen geld meer hebben voor de rekeningen of voor eten. Het is een nachtmerrie voor iedereen. D66 zet in op ruime voorlichting en vroegtijdige begeleiding bij het voorkomen van problematische schulden. Voorkomen is altijd beter dan genezen.

- Preventie begint ermee dat iedereen in staat is zelf verantwoorde keuzes te maken. Niet iedereen heeft dat van huis uit meegekregen of lukt dat zonder hulp. D66 wil dat er een **gratis cursus** beschikbaar komt voor inwoners over hoe je verantwoord om kunt gaan met geld. Via de cursus moet het mogelijk worden concreet advies en persoonlijke tips te krijgen.
- D66 wil dat op de **basis- en middelbare scholen** aandacht is voor omgaan met geld, het doen van belastingaangifte en het omgaan met overheidsinformatie. Daarin moet aandacht zijn voor de (schijn)wereld op sociale media. Soms zien dingen er mooier uit dan ze zijn. De gemeente kan die cursussen voor de scholen faciliteren.
- Er worden **ervaringsdeskundigen** ingezet in de preventie, signalering van, en begeleiding bij armoede en schuldhulpverlening.
- Laagdrempelige en goed bereikbare hulp bij de gemeente is essentieel. D66 wil dat er **één loket** komt waar inwoners zich kunnen melden en persoonlijk in contact kunnen komen met de gemeente. Inwoners krijgen een vast contactpersoon die hen helpt.
- In het geval van financiële problemen moet er ook aandacht zijn voor problemen op andere leefgebieden, zoals **huisvesting, welzijn en gezondheid**. De schuldhulpverlening werkt daarom nauw samen met de brede welzijnsorganisatie en andere partners. Er is dan aandacht voor het hele huishouden.
- De beste manier om schulden te voorkomen is een stabiel inkomen uit werk. Naast inkomen biedt werk zingeving, sociale betrokkenheid en menselijk contact. D66 wil dat de gemeente doorgaat met het **begeleiden** van zoveel mogelijk mensen naar passend werk of dagbesteding. Ook het volgen van een cursus of opleiding kan een manier zijn om mee te doen in de samenleving.

6.2 Zorg voor brede ondersteuning en eenvoudige regelgeving

Geldproblemen geven stress. Meer dan normaal is het nodig dat we mensen begeleiden en de ingewikkelde wereld van de ambtenarij en schuldhulpverlening simpel houden.

- Elke inwoner dient, ongeacht de woonplaats in de Leidse regio, te worden ondersteund. Verschillen op basis van gemeentegrenzen zijn onwenselijk en moeilijk uit te leggen. D66 streeft ernaar dat in de Leidse regio inwoners met **dezelfde menselijke maat** op basis van dezelfde regels voor uitkeringen en armoede worden behandeld. Als iemand verhuist binnen de regio, gaat de nieuwe gemeente op dezelfde manier verder. Daarom wil Voorschoten deze taak met de Leidse regio organiseren.

- D66 wil **ongelijk investeren om gelijke kansen** te realiseren. Inwoners die net een steuntje meer nodig hebben worden op maat geholpen. Dit geldt ook voor het investeren in wijken. De komende jaren willen we extra inzet in Noord-Hofland en Vlietwijk en bepalen we samen met de inwoners van die wijk hoe dat eruit moet zien.
- D66 wil dat mensen die een bijstandsuitkering aanvragen eerst een persoonlijk gesprek of contact hebben met de gemeente. Daarna moeten inwoners ook **via een app** met de sociale dienst kunnen communiceren en wijzigingen kunnen doorgeven. Het moet daarnaast altijd mogelijk zijn om **telefonisch** of **persoonlijk** contact te hebben met de gemeente.
- Gemeentelijke belastingen moeten eenvoudiger **per maand** kunnen worden betaald in plaats van in acht termijnen.
- Wij vervangen alle verschillende armoederegelingen door één **Meedoen Budget**. Mensen krijgen op deze manier meer overzicht over hun inkomen en kunnen hun eigen keuzes maken. De gemeente kan hier maatwerk leveren, zonder dat het betuttelend wordt. Onderdeel van het Meedoen Budget is een kindpakket, dat enkel beschikbaar is voor zaken ten gunste van het kind, zoals sport, spel of andere activiteiten.
- De **garantiekноп** zorgt dat iemand die kort na een uitkering zijn/haar baan verliest, weer snel en eenvoudig bijstand krijgt. Dit is ongelooflijk belangrijk om mensen het zelfvertrouwen te geven weer aan het werk te gaan. D66 gaat hiermee door.
- Handhaving gaat altijd met een **menselijke maat**. Iedereen mag fouten maken en krijgt dan een tweede kans. Bij misbruik of fraude wordt er meteen doorgepakt.

6.3 D66 regelt werkende manieren om Voorschotenaren structureel uit de armoede te helpen

Inwoners met een laag inkomen of hoge schulden moeten gewoon mee kunnen doen in Voorschoten, op hun eigen manier, met hulp van een gemeente die faciliteert en zo min mogelijk drempels opwerpt. D66 zet in op gelijke kansen voor iedere inwoner. Het gemeentelijk vangnet moet erop gericht zijn iedereen zoveel mogelijk in staat te stellen die kansen te pakken. D66 wil daarvoor gebruik maken van bewezen effectieve methodes en ruimte laten voor innovatie.

- Begin 2026 wordt in Leiden en Leiderdorp de **Sleutelpas** ingevoerd voor toegang tot cultuur, sport en andere activiteiten in de regio. D66 wil deze pas voor Voorschoten en de hele regio invoeren. Iedereen kan een pas kopen; mensen met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum krijgen hem gratis.
- Inwoners met een beperkt inkomen krijgen begeleiding en subsidie bij het isoleren van hun woning, zodat hun maandelijkse **energiekosten omlaag gaan**.

- De gemeente maakt een duidelijk beleid over de **kwijtschelding** van lokale lasten. Voorkomen moet worden dat mensen door de lokale belasting in nog grotere problemen komen.
- Het is voor ieders gezondheid belangrijk regelmatig op controle langs te gaan bij de **tandarts**. Dat je weinig geld hebt mag dan geen probleem zijn. D66 verkent manieren om dure mondzorg toegankelijker te maken voor mensen met weinig geld.
- Bij de uitvoering van sociale regelingen is er **speciale aandacht voor kinderen en gezinnen**. We moeten alles op alles zetten zodat 'gelijke kansen voor iedereen' ook geldt voor mensen met een lager inkomen.
- De individuele begeleiding van **langdurig werklozen** naar een nieuwe baan werpt zijn vruchten af. Omdat werk voor iedereen belangrijk is om mee te doen in de samenleving gaat D66 hiermee door. Voor mensen die niet (meer) in staat zijn om te werken moet er ook een vangnet zijn om mee te kunnen doen. Wij vinden dat zij voorlichting moeten krijgen over de mogelijkheden daartoe, bijvoorbeeld vrijwilligerswerk.
- Door goede voorlichting en bejegening helpen we **schaamte** om een beroep te doen op hulp te overwinnen.

Hoofdstuk 7

Onderwijs, Kunst en Cultuur maken mensen

Onderwijs, Kunst en Cultuur maken mensen

Of je nu opgroeit, studeert of werkt, de basis moet goed zijn en de omgeving moet inspireren. Dat betekent: kansen om je talenten te ontdekken, mogelijkheden om jezelf voortdurend te ontwikkelen en een leefomgeving die je doet dromen over nieuwe wegen. Onderwijs, kunst en cultuur dagen uit en geven iedereen de kans om het maximale uit zichzelf te halen. Ze dragen de belofte van de grote gelijkmaker in zich: dat je kansen niet afhangen van waar je wieg stond.

Maar die belofte wordt nu nog lang niet altijd waargemaakt. Niet iedereen gaat naar school of komt in aanraking met boeken, muziek, dans en spel. Jongeren onder de 18 hebben niet altijd een plek waar ze met elkaar leuke dingen kunnen doen. Een strak keurslijf maakt het moeilijk om jezelf te zijn en mee te gaan in een ingewikkelde samenleving. Verouderde schoolgebouwen hebben geen ruimte voor zorg en versteende schoolpleinen zijn te warm of dagen niet uit om te stoeien en te spelen. De culturele sector en de nachthoreca staan onder druk en zijn daardoor niet voor iedereen bereikbaar.

D66 doorbreekt dit: Onderwijs en cultuur zien wij niet als een ladder, maar als een waaier van mogelijkheden. D66 zorgt dus voor goede samenwerking tussen scholen en instellingen. Samen komen we tot vernieuwing en dat is nodig om de uitdagingen zoals klimaat en vergrijzing aan te kunnen. Het dorp is ons klaslokaal waar we met elkaar ontdekken en oplossingen bedenken.

Wij subsidiëren het Jeugdfonds voor Sport en Cultuur zodat ieder kind maximale kansen krijgt voor inspiratie en ontwikkeling. Wij werken aan groene schoolpleinen en schoolgebouwen die klaar zijn voor een rijke schooldag. Wij maken ruimte voor makers en levendigheid. We versoepelen regels voor evenementen die plezier geven en verbinden door openingstijden te verruimen, het geluidslimiet te verhogen en cultureel ondernemerschap te benutten. Voor onze vrijwilligers en mantelzorgers spreken we grote waardering uit.

Doelstellingen

- Meer gelijkheid in het onderwijs door een Rijke Schooldag.
- De veilige, gezonde en toegankelijke school als basis voor elk kind en jongere.
- Pak laaggeletterdheid aan en verklein zo de ongelijkheid in de samenleving.
- Zorg voor de jeugd!
- Zet in op een leven lang leren zodat talent niet verloren gaat.
- Bevorder praktisch en praktijkgericht onderwijs en ondernemerschap in het onderwijs.
- Behoudt het culturele aanbod in de Leidse regio en investeer in evenementen.
- Versterken van eerlijk en inclusief ondernemerschap in de culturele sector.
- Kunst en cultuur toegankelijk voor iedereen.

7.1 Meer gelijkheid in het onderwijs door een Rijke Schooldag

D66 vindt het belangrijk dat een schooldag uit meer bestaat dan lezen, schrijven en rekenen. Een rijke schooldag biedt elke leerling een springplank voor sociale ontwikkeling en daarmee helpen we de ongelijkheid te verkleinen. Wij gaan uit van de behoefte van het kind, zodat die op het eigen niveau uitgedaagd wordt.

- D66 ondersteunt het geven van **sportles, muziekles of theaterles** op scholen. Bij het bouwen van nieuwe scholen of het plannen van verbouwingen, maken we hiervoor ruimte vrij.
- Zwemles is een cruciaal onderdeel van de opvoeding. D66 wil dat de gemeente onderzoekt of **schoolzwemmen** weer ingevoerd kan worden. Scholen moeten hierbij ontzorgd worden in plaats van dat er werk bij komt. Voor zwembaden kan deze investering bijdragen aan een gezondere financiële situatie.
- D66 wil voor ieder kind een **gratis ontbijt en huiswerkbegeleiding** aanbieden op basisscholen. In het voortgezet onderwijs werken wij hiervoor samen met omliggende gemeenten. Bij nieuwbouw en renovatie van scholen wordt gekeken naar mogelijkheden om hiervoor passende ruimtes te creëren.
- Wat digitale vaardigheden betreft, sluit het onderwijs aan bij de online leefwereld van kinderen en jongeren. Met **kunstmatige intelligentie (AI)** wordt bewust en verantwoord omgegaan.
- Patat groeit niet in een zakje. Ieder kind heeft recht om te leren hoe je je eigen patatje kweekt, klaarmaakt en hoe dat smaakt. **Gezonde voeding** is de basis voor een gezond lichaam en geest. Schooltuintjes en moestuinbakken op het schoolplein helpen kinderen laagdrempelig om zich te verbinden met de natuur.

7.2 De veilige, gezonde en toegankelijke school als basis voor elk kind en jongere

D66 blijft zich inzetten voor de verduurzaming van schoolgebouwen. Een goed schoolgebouw draagt bij aan de onderwijskwaliteit en is de basis om inclusief onderwijs en de rijke schooldag te realiseren. Daarbij verliezen we niet uit het oog dat een school ook veilig en toegankelijk moet zijn. Iedereen moet mee kunnen doen.

- D66 investeert in de **verduurzaming van schoolgebouwen**. Nieuwe gebouwen zorgen voor frisse lucht en ruimte voor beweging. D66 wil dat de schoolgebouwen energieplus worden en dat omwonenden in de vorm van een energieproject bij de school betrokken worden.
- Elke school heeft een **groen schoolplein** met veel schaduw nodig. Dit voorkomt hittestress en het overlopen van regenwater. Groene pleinen zijn fijnere plekken om te spelen en dragen bij aan ontspanning en bescherming tegen zon of regen.

- D66 zet in op langdurig investeren in (verouderde) schoolgebouwen. Volgens het goede voorbeeld van de gemeente Amersfoort maken we een planning over renovatie en nieuwbouw voor de komende tientallen jaren, zodat scholen weten waar ze aan toe zijn en kinderen altijd in een **leefbaar en gezond schoolgebouw** les hebben met voldoende ruimte.
- Wij geven schoolgebouwen een **multifunctionele** rol door bijvoorbeeld combinaties met woningen, openstelling voor sociaal maatschappelijke activiteiten, verenigingen, 'kindcentrum' of voorzieningen in de wijk.
- D66 wil dat **schoolgebouwen** voldoende ruimte bevatten voor inclusief onderwijs, waaronder bijvoorbeeld ru ruimtes, medische ruimtes, begeleiding, overblijven en bredere ondersteunende functies. Bij nieuwbouw en renovatie worden hiertoe voldoende middelen vrijgemaakt.
- Scholen zijn met de fiets en lopend te bereiken **via veilige fiets- en looproutes**. De maximumsnelheid in de bebouwde kom is 30 kilometer per uur. Bij scholen worden schoolzones ingevoerd, daarin geldt een snelheid van 15 km/u.
- Er moeten **voldoende plekken** zijn om je fiets op een goede manier te stallen. Dus zonder dat de fiets beschadigd raakt, gestolen wordt of een lekke band oploopt. D66 wil bij elke school inventariseren welke maatregelen hiervoor nodig zijn.
- Scholen zijn ook **toegankelijk voor kinderen met een beperking** en/of chronische ziekte. Iedereen moet mee kunnen doen. Wij willen een makkelijk en snel inzetbaar budget met een vliegende brigade voor kleine praktische dingen. Zij kunnen binnen een week een stoepje handiger maken, tegels recht leggen, of een helling aanleggen.
- D66 vindt het belangrijk om het **speciaal onderwijs** te behouden, voor die leerlingen die het echt nodig hebben.
- D66 wil dat **conciërges** op scholen behouden blijven of terugkeren.
- Vele D66-afdelingen reiken jaarlijks de prijs voor **Conciërge van het jaar** uit, omdat we hun werk zo waarderen. Docenten en leerlingen kunnen hun eigen conciërge nomineren. D66 Voorschoten doet hier binnenkort aan mee!

7.3 Pak laaggeletterdheid aan en verklein zo de ongelijkheid in de samenleving

Het aantal laaggeletterden neemt toe en zorgt voor meer ongelijkheid in de samenleving. D66 wil extra inzet op de aanpak van laaggeletterdheid.

- D66 wil dat op basis- en middelbare scholen meer aandacht wordt besteed aan **lezen en schrijven**. Iedereen moet bij het verlaten van school Nederlands kunnen lezen, spreken en schrijven. Dit lukt niet zonder inzet van de ouders. Wij moedigen hen aan thuis te lezen en actief te worden in de schoolbibliotheek.
- De gemeente moet aan de slag met een **Taalakkoord**. D66 denkt dat laaggeletterdheid onder inwoners teruggedrongen kan worden als bibliotheken, taalhuizen, Werk & Inkomen en werkgevers goed samenwerken.
- Wij willen dat de bibliotheek op meer scholen beschikbaar komt zodat **taalcoaches** taalachterstanden snel kunnen aanpakken.

7.4 Zorg voor de jeugd!

Opgroeien en opvoeden is in deze tijd soms een uitdaging. D66 wil voorkomen dat kleine vragen en zorgen leiden tot grote problemen. Daarom is het belangrijk dat er een goede samenwerking is tussen ouders, onderwijsinstellingen, jeugdzorgorganisaties en de gemeente zodat kinderen en jongeren zo goed mogelijk mee kunnen blijven doen op school en in de samenleving.

- Er is bij iedere professional die met kinderen werkt structurele aandacht voor de mentale gezondheid van leerlingen (signalering en aanpak). De gemeente bevordert dit.
- Niet ieder kind heeft jeugdzorg nodig. Kinderen moeten vrij zijn om zichzelf te zijn. Systemen, omgangsvormen en procedures moeten zo zijn dat er ruimte is. Dit voorkomt onnodige jeugdzorg.
- Kinderen en ouders met vragen over opgroeien en opvoeding kunnen zonder indicatie terecht bij het basisaanbod van onder andere Voorschoten voor Elkaar. Daar worden zij zo snel mogelijk en binnen de afgesproken termijnen geholpen.
- D66 wil dat de gemeente drempels wegneemt om zorgen te uiten. Bijvoorbeeld door na schooltijd jeugdconsulenten spreekuur te laten houden op de school zelf.
- D66 zet in de hele regio in op de kwaliteit en effectiviteit van de jeugdzorg. We kijken daarbij niet alleen naar de instroom, maar ook naar de uitstroom: niet langer behandelen dan nodig en effectief is. We willen verder meer preventie en meer en betere samenwerking tussen partners in het sociale domein bij de ondersteuning aan inwoners. De stem van de kinderen en ouders speelt daarin een belangrijke rol.
- Wanneer bij de zorg voor kinderen met ernstige problematiek meer zorgverleners en instanties (onderwijs, zorginstellingen, justitie) betrokken zijn, ligt de nadruk op het netwerk van het kind en minder op de keten van instanties. In die samenwerking zijn zo weinig mogelijk formele drempels en alle betrokkenen spreken dezelfde taal. De gemeente stimuleert deze werkwijze.

- Op hun **18e verjaardag** komen jongeren in een ander zorgregime terecht. D66 wil dat hun verjaardag er niet toe leidt dat zij niet meer de goede zorg krijgen. Daarom heeft de gemeente tijdig aandacht voor de overgang van regime en de impact op de jongere.

7.5 Zet in op een leven lang leren zodat talent niet verloren gaat

D66 is ervan overtuigd dat wie goed onderwijs kan volgen, meer kansen krijgt. Door een leven lang te leren bouw je je talenten uit en vergroot je je kansen op de arbeidsmarkt. Dat draagt bij aan (jouw) brede welvaart en dat van de Leidse regio.

- D66 is **trots** op de scholen, het MBO, HBO en de Universiteit in de Leidse regio. We willen door met bestaande samenwerkingen tussen de gemeenten, met werkgevers, MBO, HBO en de universiteit (Kennisstad). We stemmen ook af met de scholen in de buurgemeente Wassenaar.
- D66 is voor een gemeente die inclusief onderwijs stimuleert en die zich inzet tegen **voortijdige schoolverlaters**. Er komt een fonds waaruit de extra hulp kan worden betaald voor kinderen die wegens persoonlijke problematiek achter blijven lopen. Ook zij verdienen een startkwalificatie.
- De handhaving van het **leerrecht** moet niet pas beginnen als de problemen al heel groot zijn, maar juist als problemen nog voorkomen kunnen worden. D66 vindt dat Bureau Leerrecht ook moet gaan helpen bij het voorkomen van uitval.
- D66 wil dat de gemeenteraad **om het jaar** met de scholen in het basis- en voortgezet onderwijs om tafel gaat om inzicht te krijgen in wat er goed gaat, wat er nodig is en wat er beter kan.
- Er moet extra geld beschikbaar komen voor **bij- en omscholingstrajecten** voor werknemers, werkzoekenden en zelfstandigen. Ongeacht niveau en leeftijd. D66 wil dit samen doen met werkgevers en onderwijsinstellingen. Met name leer- en ontwikkeltrajecten die aansluiten bij behoeften op de arbeidsmarkt worden gestimuleerd.
- Wij willen een **regionaal stagebureau** oprichten dat bemiddelt tussen stagiair en opdrachtgever. Stages zijn onmisbaar voor een goede opleiding. Voor bedrijven zijn stagiairs de werknemers van de toekomst. Natuurlijk doet de gemeente dit samen met bedrijven binnen Voorschoten, de regio en de onderwijsinstellingen.

7.6 Bevorder praktijkonderwijs en ondernemerschap in het onderwijs

De Leidse regio heeft een uitstekende reputatie op het gebied van kennis, innovatie en vakmanschap. Er is een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor start-ups, kennisintensieve bedrijven en organisaties. D66 wil deze kracht verder versterken, samen met de onderwijspartners, het bedrijfsleven en publieke organisaties. We willen versterking van het praktisch onderwijs en ondernemerschap binnen het onderwijs in Voorschoten en de regio.

- D66 roept scholen op in de '**Week van het Ondernemen**' ondernemers uit te nodigen om hun verhaal te vertellen aan basis- en middelbare scholieren. Deze mensen zijn inspiratie voor succesvol ondernemerschap.
- D66 wil een '**Nobel'-prijs voor het vakmanschap** in onze Leidse regio organiseren, een prijs om 'makers' te waarderen.
- De gemeente moet meewerken aan goede contacten tussen **praktisch onderwijs en ondernemers**. Het regionaal stagebureau kan hieraan bijdragen. Alleen zo kunnen samen de grote transities op het gebied van energie, duurzaamheid en digitalisering het hoofd bieden.
- De gemeente werkt mee aan meer stageplekken door zich op te werpen als **praktijkleerplek** en ook **MBO-traineeships** aan te bieden.
- In de praktijk zijn vaardigheden waardevoller dan een opleidingsniveau. De gemeente wordt **voorloper** in het uitdragen daarvan, door bij de werving van stagiaires en medewerkers vooral te focussen op vaardigheden en kwaliteiten.

7.7 Behoud het culturele aanbod in de Leidse regio én investeer in evenementen

De Leidse regio en ook Voorschoten kent een groot en gevarieerd cultureel aanbod. Cultuur geeft ontspanning en plezier, stof tot nadenken, kansen voor ontwikkeling en verbinding tussen mensen. Daarom werken we met de sector hard aan het bekender en toegankelijker maken van onze mooie musea, podia, bibliotheken en dansclubs. Dat vraagt van de gemeente een meerjarige en betrouwbare financiering.

- D66 wil dat er een **volwaardige bibliotheek** in Voorschoten blijft en onderzoekt of een filiaal in Noord Hofland haalbaar is. Wij willen afstemming en samenwerking met het geplande cultureel centrum in de Kruispuntkerk zodat leren, ontmoeten, films vertonen, voorstellingen of muziekoptredens geven en theater- of danslessen volgen goed gecoördineerd naast elkaar plaats vinden op de culturele hotspot in het centrum.
- Er moeten meer mogelijkheden voor **evenementen** komen. Dit kan alleen op basis van duidelijke voorwaarden en als er rekening wordt gehouden met de omwonenden. D66 wil dat de gemeente dit samen oppakt met de jongerenraad van Voorschoten. Deze jongerenraad wil meedenken en doen om dit ook voor jongeren te organiseren.
- D66 wil dat **jongeren** binnen en in de buitenlucht voldoende plekken in de gemeente hebben waar zij samen kunnen komen zonder te worden weggejaagd.
- D66 wil dat er in overleg met de jongerenraad op deze plekken "laagdrempelig" toezicht is om te zorgen voor een **veilige omgeving** voor onze jongeren.

- D66 droomt van een **openluchtpodium** in het dorp. Op deze manier wordt muziek, kunst en cultuur zichtbaar voor het brede publiek.
- D66 wil dat zoveel mogelijk **inwoners van onze erfgoederen kunnen genieten**. Daarom is het belangrijk dat ze worden gerestaureerd, dat ze worden gebruikt voor educatie en cultuurbeleving en dat ze worden benut bij het realiseren van maatschappelijke doelen zoals klimaat en energietransitie, welzijn en economie. De gemeente werkt hiervoor samen met de Vrienden van Voorschoten, erfgoedeigenaren, het museum, horeca en andere organisaties in het dorp en handhaaft budget om projecten financieel te ondersteunen.
- Wij vinden het verder belangrijk dat **Kasteel Duivenvoorde** open en toegankelijk blijft. We zijn trots dat park Beresteyn en Bijdorp binnenkort van zonsop- tot zonsondergang vrij toegankelijk zijn.
- Via de impuls geldenregeling maken we geld vrij om **eenmalige evenementen en voorstellingen** te realiseren.
- Wij zijn trots op onze **Voorschotense Paardendagen** als immaterieel erfgoed en koesteren dit feest voor zowel dier als mens.
- De viering van **3 oktober is en blijft een regionaal feest**. D66 ziet ook het belang van de gebeurtenissen die in Voorschoten hebben plaatsgevonden tijdens het ontzet te belichten. Voor kinderen in de regio is het Leidens ontzet al een regionaal evenement. D66 pleit ervoor om dit evenement breder, van jong tot oud, in de hele regio te vieren.
- D66 vindt dat de gemeente meer geld moet uitgeven aan cultuur. Wij willen het **cultuurbudget ophogen**. Cultuur vormt het cement van onze samenleving waarin iedereen vrij moet zijn om te maken en te ervaren.

7.8 Versterken van eerlijk en inclusief ondernemerschap in de culturele sector

Cultuur is het voedsel voor de ziel. Makers in de culturele sector zijn ontzettend belangrijk. D66 wil makers helpen een eerlijke boterham te verdienen. Cultureel ondernemerschap wordt door ons gestimuleerd.

- D66 zoekt naar fysieke ruimte voor makers. Deze **broedplaatsen** zijn van groot belang. We kijken daarbij welke slimme combinaties gemaakt kunnen worden met wonen, onderwijs en werken en willen ruimte zoals kerken en buurthuizen gebruiken voor makers.
- Culturele instellingen in de regio worden **meerjarig gefinancierd**. Deze investeringen geven de instellingen duidelijkheid en versterken de sociale samenhang, het welzijn van inwoners en de economische aantrekkingskracht van onze regio.

- Door collectieve promotie van kunst- en cultuuraanbod gericht op de inwoners van de regio én het aanjagen van cultureel toerisme wordt de grote culturele waarde van de Leidse regio verder bekend. Dit levert meer bezoekers en unieke voorstellingen op.
- Ten behoeve van eerlijk en inclusief ondernemerschap stelt de gemeente bij meerjarige subsidies aan evenementen en instellingen de eis dat de Fair Practice Code, de Code Governance Cultuur en de Code Diversiteit en Inclusie worden nageleefd.
- D66 kiest ervoor om kunstenaars, social designers en creatieve makers te betrekken bij thema's zoals ruimtelijke ordening, duurzaamheid en sociale cohesie. Vanwege hun talent om vraagstukken op een 'eigen' wijze te beoordelen en van commentaar te voorzien, kunnen zij innovatieve oplossingen en frisse inzichten bieden. We nodigen hen ook uit om mee te denken over de soms krappe ambtelijke capaciteit in onze gemeente.

7.9 Kunst en cultuur toegankelijk voor iedereen

We vinden dat iedereen mee moet kunnen doen in de maatschappij, dus ook op het gebied van kunst en cultuur. We zetten in op betere financiële toegankelijkheid van het cursusaanbod en stimuleren instellingen die een divers en inclusief jaarprogramma bieden.

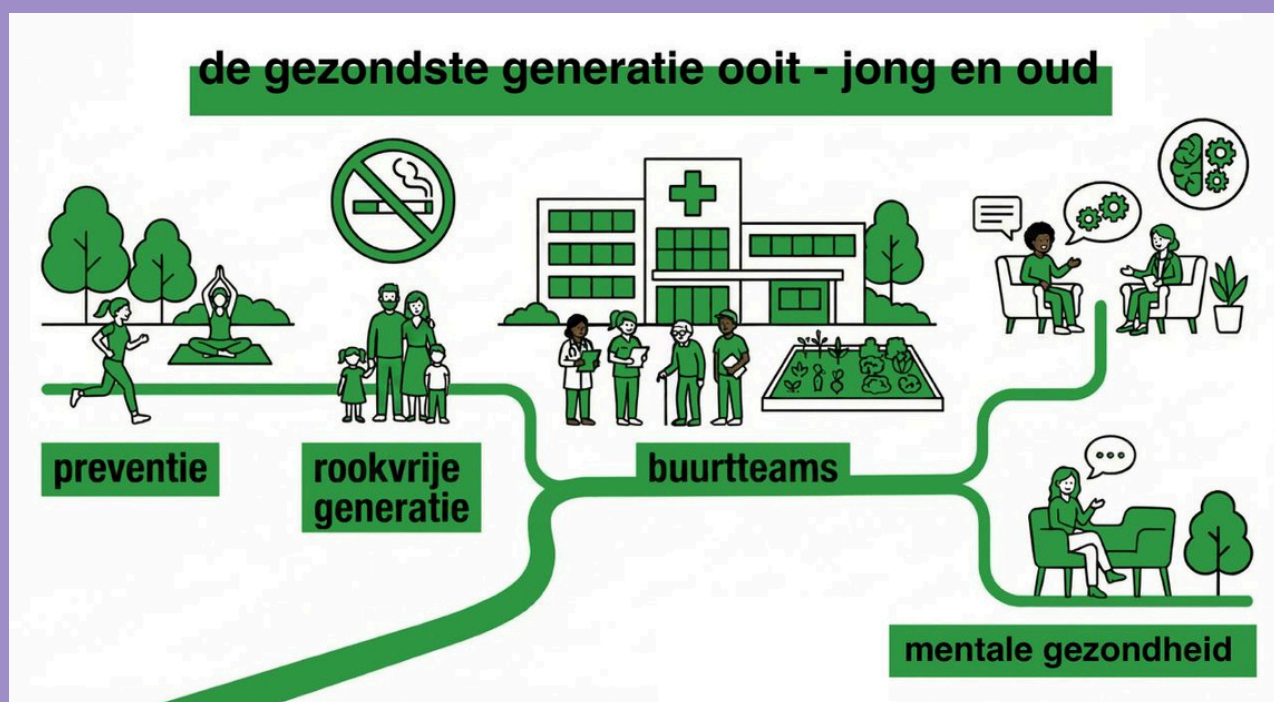
- Via BplusC is er een groot aantal **muzikale en culturele cursussen** beschikbaar. D66 wil dat bij lessen voor kinderen alleen de materiaalkosten in rekening worden gebracht.
- Cultuureducatie moet onderdeel zijn van het basis- en voortgezet onderwijs. D66 stimuleert inclusieve activiteiten waarbij **jongeren zelf kunnen meedoen**.
- De gemeente moet **scholen** ondersteunen bij het aanbieden van kunst en cultuur aan hun leerlingen. Scholen zullen informatie verstrekken over subsidieregelingen van de gemeente.
- D66 wil dat er in Voorschoten in de schoolvakanties activiteiten georganiseerd worden voor **jongeren onder de 18 jaar**. Zij moeten kunnen feesten, dansen, zingen en muziek maken.
- De gemeente vraagt elke vier jaar aan de **jongerenraad** welke behoefte en plannen zij zien voor culturele activiteiten voor jongeren. Er wordt vooraf bekendgemaakt hoeveel geld er beschikbaar is, zodat de plannen ook uitgevoerd kunnen worden.
- Een deel van de extra investering in kunst en cultuur bekostigen we door een gedeelte van de **toeristenbelasting** hiervoor aan te wenden. De kunst- en cultuursector heeft een grote aantrekkingskracht op toeristen, een bijdrage vanuit hen is daarmee ook legitiem.
- Inwoners moeten de mogelijkheid krijgen om zelf **gemeentelijke monumenten** te nomineren, zodat cultuurhistorisch waardevolle plekken behouden blijven en eigentijds gebruikt worden

- D66 vindt het belangrijk om **cultuurmakers** te betrekken bij de ontwikkeling van het cultuurbeleid in de gemeente, ook diegene die geen onderdeel uitmaken van de cultuurfabriek.

Hoofdstuk 8

Werken aan de gezondste generatie ooit

Werken aan de gezondste generatie ooit

Een gezonde samenleving begint bij gezonde mensen. Iedereen wil zich graag fit en vitaal voelen, zonder stress en met genoeg energie voor elke dag. En als je zorg nodig hebt, wil je die snel en dichtbij, zonder moeilijke regels of lange wachtlijsten. Zorg hoort op de juiste plek te zijn, met mensen die je kennen en begrijpen, zoals de huisarts. Zo voel je je gesteund, in elke fase van je leven.

Maar dit is lang niet altijd het geval. Ons zorgstelsel staat onder druk. Het tekort aan zorgprofessionals groeit, terwijl er meer vraag is door vergrijzing en het stijgende aantal mensen met chronische aandoeningen. Ook kinderen en jongeren lopen steeds meer vast door een overbelaste jeugdzorg. Tegelijkertijd maken ongezonde voeding, te weinig beweging en toenemende psychische klachten het moeilijker om gezond te blijven. Dat moet anders. We geloven in positieve gezondheid als leidraad.

D66 zet in op de gezondste generatie ooit. Een gezonde samenleving begint met voorkomen dat mensen ziek worden. Daarom investeren we in preventie. Sport en beweging worden toegankelijk voor iedereen — ongeacht leeftijd, inkomen, beperking of achtergrond. Sterke verenigingen spelen hierin een sleutelrol: het zijn plekken waar mensen samenkomen, werken aan hun gezondheid en bouwen aan sociale verbinding. We zetten in op zorg die past bij wat mensen nodig hebben: toegankelijk, dichtbij, persoonlijk en klaar voor de toekomst. Wij benutten alle Leidse kennis over gezondheid vanuit het Leiden Bio Science Park voor onze inwoners.

Doelstellingen

- Iedereen moet kunnen bewegen en sporten.
- Sterke sportverenigingen staan aan de basis van succes.
- Topsport vergt topsteun!
- Een leven lang gezond.
- Zorg is altijd in de buurt.
- Wij zorgen voor onze mantelzorgers!

8.1 Iedereen moet kunnen bewegen en sporten

Bewegen is goed voor de gezondheid, het geeft ontspanning en plezier, kansen voor ontwikkeling en het zorgt voor verbinding tussen mensen. Goede en toegankelijke sportvoorzieningen vragen om slimme investeringen en samenwerking in de Leidse regio. Sporten stopt immers niet bij de gemeentegrens.

- Een sterke gemeenschap begint dichtbij. D66 waardeert de rol van wijkverenigingen, buurtgebouwen en vrijwilligersinitiatieven als plekken waar mensen elkaar ontmoeten, ideeën delen en samen werken aan **leefbare buurten**. De gemeente ondersteunt deze initiatieven waar dat nodig is, zodat iedereen de kans krijgt om mee te doen.
- D66 wil dat de gemeenten in onze regio samenwerken en hun sportaanbod op elkaar afstemmen. In een team bereik je meer. D66 heeft een voorstel gedaan om een **regionaal sportfonds** op te richten en op die manier gezamenlijke sportaccommodaties te financieren.
- Bij het plannen van nieuwe accommodaties en renovaties wil D66 kijken naar de **behoefte en spreiding** over de regio.
- Bij het gebruik en de verdeling van sportaccommodaties kunnen verenigingen veel meer **samenwerken**. De gemeente moet overleg en afstemming tussen verenigingen stimuleren. Zo gebruiken we de voorzieningen optimaal en heeft iedereen een eerlijke kans. Voorschoten werkt al een tijd met de sporttafel. Dit is een goed werkende samenwerking tussen sportverenigingen en de gemeente. D66 wil voortzetting van dit initiatief.
- Tijdelijke **blaashallen** kunnen helpen om in de winter meer ruimte te bieden. D66 wil duidelijke regels voor de financiering en plaatsing van deze hallen.
- D66 wil dat kinderen al vroeg met sport in aanraking komen. Sport moet onderdeel zijn van het basis- en voortgezet onderwijs. D66 stimuleert inclusieve activiteiten waarbij **jongeren verschillende sporten kunnen oefenen**.
- De gemeente moet **scholen** ondersteunen bij het aanbieden van sportles aan hun leerlingen. Scholen zullen informatie verstrekken over subsidieregelingen van de gemeente.
- Sport en musea zijn altijd **toegankelijk voor kinderen**. D66 blijft het Jeugdfonds Sport en Cultuur ondersteunen, zodat de contributie, materialen en toegang ook betaald worden voor kinderen uit gezinnen die het minder breed hebben.
- D66 is blij met initiatieven die zorgen voor een inclusieve, positieve en veilige omgeving tijdens het sporten. Wij vinden een initiatief zoals **'Veilig sporten in Leiden'** van groot belang voor Voorschoten en de regio.

- Individueel sporten is belangrijk en heeft ook goede voorzieningen nodig. D66 wil daarom dat de gemeente zorgt voor **betere hardlooproutes en meer watertappunten**. Wij zijn er trots op dat de bootcampplekken flink worden gebruikt.
- We vinden een **zwembad** in Voorschoten belangrijk. In een waterrijk dorp als Voorschoten is het van belang dat kinderen zo jong mogelijk leren zwemmen en ouderen gezond blijven. Zwemmen is voor alle leeftijden belangrijk, ook als ontmoeting. D66 staat voor behoud van zowel het recreatieve bad als het 25×15 meter wedstrijdbad en wil dat onderzocht wordt of een 50-meterbad haalbaar is als regionale voorziening.

8.2 Sterke verenigingen staan aan de basis van succes

Sportverenigingen spelen een belangrijke rol in ons dorp. Het is de plek waar je mensen ontmoet, waar je steun vindt en waar je samen prachtige resultaten haalt. En het is er natuurlijk ook heel gezellig. Als de sportverenigingen fit zijn, dan zijn hun leden dat ook! D66 werkt daar hard voor.

- D66 wil dat de kosten die de gemeente rekent aan de sportverenigingen **maximaal** met de inflatie meestijgen. Als we de kosten voor de verenigingen laag houden, kan de contributie ook laag blijven.
- De gemeente moet wat D66 betreft verenigingen financieel helpen bij het **isoleren van hun accommodaties**. Als er minder energie verspild wordt, gaan de kosten omlaag.
- Iedereen heeft meer ruimte nodig, maar die **ruimte is schaars**. D66 wil dat de bestaande sportaccommodaties, sporthallen en -velden blijven bestaan. Zo nodig kunnen ze worden verplaatst en gecombineerd met andere functies zoals zwemmen of wonen. De gemeente houdt hierover goed overleg met de verenigingen. De **sporttafel** wordt voortgezet.
- Als er nieuwe velden aangelegd moeten worden, wil D66 dat er gekozen wordt voor een mix van natuurgras en **kunstgras**. Op kunstgras kan vaker gesport worden dan natuurlijk gras en vergt minder onderhoud maar het is bloedheet. Natuurgras is koeler op het dagen en buffert water.
- Vanwege het **belang voor de samenleving** moet de gemeente verenigingen die het financieel zwaar hebben tijdelijk ondersteunen met subsidie en helpen om een plan voor de lange termijn te maken.
- D66 wil een **speeltuinvereniging** met een speeltuin in ons dorp. Met subsidie en ruimte zorgt de gemeente voor een vliegende start.
- We ondersteunen initiatieven zoals **buurtmoestuinen en kinderboerderijen** om verbinding met gezonde voeding te borgen.
- D66 steunt de **scouting** met subsidie.

8.3 Topsport vergt topsteun!

Topsport inspireert. Het laat zien dat je met doorzettingsvermogen, samenwerking en gezonde discipline fantastische doelen kunt halen. D66 is trots op de topsporters in Voorschoten en de regio, zoals onze roeiers, rugbyers, voetballers en basketballers. Hun optimisme leidt ons naar een gezondere toekomst. D66 wil topsporters goed ondersteunen.

- D66 wil van het **sportgala** een regionaal evenement maken om op die manier meer mensen en clubs in het zonnetje te zetten en om aandacht te vragen voor mooie initiatieven in de regio.
- Net als bij de accommodaties voor de breedtesport wil D66 dat topsport(accommodaties) over **de hele regio** verdeeld, ondersteund en georganiseerd worden. Met elkaar bereiken we meer.
- Wij waarderen het werk van het **topsportfonds**. Zij ondersteunen talenten en topsporters om een nog hoger niveau te halen. D66 wil dit fonds uitbreiden met bijdragen uit alle gemeenten in de regio.

8.4 Een leven lang gezond

Een goede gezondheid is niet vanzelfsprekend. Daar moet je hard voor werken. De gemeente kan daarbij helpen met een slimme inrichting van ons dorp, goed beleid en financiële ondersteuning.

- D66 wil dat het college bij elk voorstel aan de gemeenteraad uitlegt waarom dat voorstel de gezondheid van de inwoners verbetert. Op die manier maken we een betere gezondheid de kern van het gemeentelijk beleid. Als hiervoor advies wordt ingewonnen, wordt dat openbaar gemaakt.
- De openbare ruimte moet worden ingericht op een manier die bewegen stimuleert. D66 wil daarom dat de gemeente zorgt voor onder meer betere hardlooproutes, watertappunten, outdoor gyms en basketbalvelden. Mensen die niet gewend zijn om dit type voorzieningen te gebruiken, helpen we op weg met voorlichting.
- Het is belangrijk dat kinderen uitgedaagd worden om te bewegen. Daarom wil D66 op meer plekken speelpleintjes aanleggen. Ook pleiten wij voor een speeltuinvereniging met speeltuin in ons dorp.
- Gezond eten helpt om fit te blijven en vermindert het risico op ernstige ziekten. Wat baby's tussen de 4 en 12 maanden lekker vinden, lusten ze later ook graag. Daarom wil D66 dat de gemeente de Baby Groente Tas aanbiedt aan alle nieuwe ouders. En alle basisschoolleerlingen de kans te bieden op een schooltuintje.
- D66 wil integraal voedselbeleid en dit meenemen in de omgevingsvisie, waarbij de inzet is om voor elke inwoner duurzaam en gezond voedsel lokaal toegankelijk te maken.

8.5 Zorg is altijd in de buurt

Dat zorg dichtbij huis is, is een essentiële voorwaarde voor fijn wonen én goede zorg. Daarom organiseert D66 zorg dichtbij en maken wij daarvoor ruimte in alle wijken.

- Wij pleiten voor **zorg in de buurt** door middel van laagdrempelige voorzieningen waar inwoners binnen kunnen lopen voor coaching, informatie en een luisterend oor. Indien gewenst wordt ondersteuning en hulp bij zorg- en welzijnsvragen aangeboden. D66 staat voor een wijkgerichte aanpak: de ontwikkeling en uitvoering van plannen die aansluiten op lokale behoeften.
- D66 maakt **in elke wijk ruimte** voor huisartsen, apotheken, fysiotherapeuten, tandartsen en andere zorg wanneer hier voldoende clientèle is. Ook bij nieuwbouwprojecten wordt hiermee rekening gehouden.
- Onderwijs, sportverenigingen, scouting en buurtinitiatieven zijn essentieel voor het vroegtijdig signaleren van problemen bij jongeren. Om die reden is voldoende structurele financiering voor het ondersteunen van jongeren noodzakelijk. Door **krachtige netwerken rondom jongeren** kan de jeugdzorg worden ontlast en krijgen jongeren laagdrempelige steun in hun eigen buurt.
- Wanneer er meerdere (zorg)organisaties bij een huishouden betrokken zijn, vindt D66 het belangrijk dat hun inzet en onderlinge samenwerking wordt versterkt. Organisaties moeten elkaar niet tegenwerken en gezinnen moeten hulp krijgen, geen gedoe. Wij willen dat een van de (zorg)professionals optreedt als **regisseur** en als vast aanspreekpunt dient te functioneren voor het kind en de ouders.
- D66 ondersteunt het initiatief van de **Buurtcirkels**, een groep van 8 tot 12 buurtgenoten die vooraf afspreken dat ze op elkaar kunnen terugvallen in tijden van nood. Laagdrempelig en dichtbij.
- In een inclusieve gemeente is er ook ruimte voor ouderen met (beginnende) dementie. Wij willen dat Voorschoten ernaar streeft om een dementievriendelijke gemeente te worden. Zet daarvoor in op **goede zorg en ondersteuning aan dementerenden en hun mantelzorgers**, wees alert op signalen uit de directe omgeving van deze groep en faciliteer gerichte steun aan dementerenden in onder andere de openbare ruimte. We zijn er trots op dat dit in Adegeest wordt opgepakt.
- Om **eenzaamheid te voorkomen** zijn er buurthuizen, bibliotheken, ontmoetingsplekken en gemeenschappelijke activiteiten nodig. Deze helpen om eenzaamheid te voorkomen. D66 is ervoor dat de gemeente deze organisaties en evenementen ondersteunt.
- Omdat de wereld van zorgaanbieders soms een doolhof lijkt, introduceert de gemeente de **sociale makelaar** bij het bewonersloket. Daar worden inwoners geholpen om passende hulp of zorg te vinden. We helpen hen ook bij het informeren over domotica en andere technologische hulpmiddelen. Als de inwoner dat wil, organiseert de makelaar ook meteen de zorg.

8.6 Wij zorgen voor onze mantelzorgers!

Zorg krijgen is fijn, maar niet altijd makkelijk. Hoe kundig en vriendelijk die wijkverpleegkundigen, thuiszorgers en huisartsen ook zijn, er komen vreemden in je huis en aan je lichaam. Mantelzorg kan dan zo fijn zijn. Deze belangrijke en zware taak verdient onze volle steun!

- D66 is blij dat Voorschoten voor Elkaar mantelzorgers ondersteunt. In een **netwerk voor mantelzorgers** en via de mantelfoon kunnen ze af en toe even stoom kunnen afblazen en steun vinden.
- De gemeente moet mantelzorgers wijzen op de mogelijkheid via de Wmo **tijdelijke vervanging of aanvulling** te regelen, zodat de mantelzorger zelf rust kan nemen.
- Mantelzorgers zijn onmisbaar. D66 wil dat zij gezien en gewaardeerd worden, bijvoorbeeld met een jaarlijkse boottocht. D66 pleit voor de invoering van een **waarderingsspel voor mantelzorgers**.
- In de uitvoering van de Wmo wil D66 aandacht voor zelfregie. Mensen moeten zo lang mogelijk **zelf beslissingen kunnen nemen** over hun eigen leven, de vorm van ondersteuning en door wie ze ondersteund worden.
- Zorgprofessionals **werken samen** met mantelzorgers en houden daarbij zoveel mogelijk rekening met de mogelijkheden van de mantelzorger en de wensen van de verzorgde. De gemeente contracteert zorgorganisaties die op deze manier werken.

Hoofdstuk 9

De democratie, dat zijn wij

De democratie, dat zijn wij

De democratie, dat zijn wij. De gemeente is immers van en voor ons allemaal. Daarom mogen inwoners verwachten dat de gemeente ze serieus neemt. Inwoners weten vaak zelf goed wat er nodig is in het dorp, hun wijk of buurt. Betrokken inwoners verwachten diezelfde betrokkenheid van de gemeente. D66 wil een gemeente die begrijpelijke taal spreekt, die luistert, die zorgt dat ook jouw belang wordt gezien, eerlijk is over de keuzes die ze maakt, maar ook knopen doorhakt nadat alle belangen goed in beeld zijn gekomen. D66 werkt al jaren aan verbeteringen op dit terrein: wij willen dat de gemeente hier volop mee doorgaat. Verder willen we dat de dienstverlening door de gemeente de mens centraal stelt. Geen van het kastje naar de muur, maar snel, duidelijk en begrijpelijk worden geholpen. Meedenken en servicegerichtheid staan voorop in alles wat de gemeente doet. Wij willen een overheid die inwoners als mens ziet en de menselijke maat terugbrengt, of het nu gaat om e-mails beantwoorden, vergunningen verlenen, uitkeringen of jeugdzorg verzorgen: de inwoner of ondernemer moet centraal staan.

D66 wil ook dat inwoners gebruikmaken van hun stemrecht. Ieders stem telt, en die moet worden gehoord. Maar democratie is meer dan de wil van de meerderheid. Wij vinden het ook belangrijk dat de rechtsstaat wordt beschermd. Dat betekent dat de verantwoordelijkheid die we aan onze bestuurders via verkiezingen toevertrouwen integer wordt uitgeoefend en gecontroleerd wordt. Niet alleen via verkiezingen, maar ook door openbaarheid, vrije lokale pers en een kritische gemeenteraad waaraan verantwoording wordt afgelegd. Individuele rechten van minderheden moeten worden beschermd. Juist in tijden waarin mensen afhaken of zich niet gehoord voelen, wil D66 de democratie naar de mensen brengen en de rechtsstaat versterken — van het gemeentehuis tot in de wijk en in de buurt. Zodat iedereen de kans krijgt om mee te doen.

Doelstellingen

- D66 wil bestuur mét inwoners, organisaties en ondernemers.
- D66 wil dienstverlening die de mens centraal stelt.
- D66 wil de rechtsstaat beschermen.

9.1 D66 wil effectief bestuur mét inwoners, organisaties en ondernemers

D66 staat voor een open bestuurscultuur waarin inwoners vanaf het begin worden betrokken bij belangrijke beslissingen. Investeren daarin leidt tot betere besluiten en meer draagvlak. Inwoners beschikken over kennis en expertise: maak daar gebruik van! Ook voor de hulp die ze nodig hebben. Dat vergroot de kwaliteit en vermindert de kans op procedures. Het gaat dus niet alleen over het vinden van draagvlak voor oplossingen, maar begint al bij de formulering van de probleemstelling en het organiseren van een goed participatieproces. Essentieel daarbij is dat informatie begrijpelijk wordt gedeeld, voor iedereen toegankelijk is, dat duidelijk is wat wel en niet ter discussie staat en hoe besluiten worden genomen.

- Elke gemeente beschikt over een **participatiehandvest** “de menselijke maat centraal” waarin het bovenstaande wordt duidelijk gemaakt, en die in overleg met inwoners wordt gemaakt en aangepast. Bestaande handleidingen worden op effectiviteit op ineffectiviteit beoordeeld en waar nodig aangepast.
- Alle ambtenaren die met participatie of anderszins met inwoners, ondernemers of organisaties te maken hebben, krijgen een regelmatige **training in bejegening**. Raadsleden worden hierin op aangepaste wijze meegenomen. Ook voor hen is dit relevant in verband met hun verantwoordelijkheden.
- We willen experimenteren met een **Burgerbegroting** of een **wijkbegroting**. Daarbij krijgen betrokken inwoners of organisaties de ruimte om binnen kaders van de gemeente geld te besteden. Dat kan bijvoorbeeld bij wijkontwikkeling een mooi instrument zijn.
- Steeds meer jongeren ervaren politiek als een ‘ver van hun bed show’. Ze willen wél bijdragen, maar voelen zich vaak buitengesloten van echte invloed. D66 wil **jongeren actief betrekken** bij het lokale beleid. We pleiten voor een volwaardige Jongerenraad, met rechtstreekse lijnen naar de gemeenteraad, zodat hun ideeën structureel worden meegenomen.
- In samenwerking met scholen willen we scholieren kennis laten maken met **politiek en burgerschap**: niet alleen via lessen, maar ook door deelname aan debatten of simulaties van raadsvergaderingen. Bestaande initiatieven worden beoordeeld en voortgezet. Denk aan de **jeugdgemeenteraad** en de **jeugdburgemeester**. Wij willen dat elke jongere in de gemeente weet hoe ze de gemeenteraad en wethouders kunnen benaderen.
- D66 is voor een **raadplegend of beslissend referendum** over vragen die duidelijk gesteld kunnen worden. Daarom evalueren en actualiseren we de referendumverordening. Dit doen we natuurlijk in samenspraak met de samenleving!
- D66 staat voor een gemeente die bij het maken van beleid, het uitvoeren van plannen of het handhaven van regels **altijd eerst in gesprek gaat** met de bewoners en ondernemers, voordat bevoegdheden worden ingezet.

- **De stad, het dorp en de wijk in.** Democratie floreert als volksvertegenwoordigers zichtbaar zijn. D66 vindt dat raadsleden door moeten gaan om inwoners op te zoeken: naar buurthuizen, scholen, ondernemers, en sportverenigingen, maatschappelijke instellingen en zorg.
- Wij zullen **openbare fractievergaderingen** organiseren, toegankelijk voor alle inwoners, niet alleen op het gemeentehuis, maar ook op locaties in wijken en buurten. Zo maken we politiek tastbaar en uitnodigend.
- De verschillende fracties van D66 in de regio willen 1 x per half jaar **regionaal vergaderen** om zó samen te werken aan de belangen van inwoners en ondernemers: zij gebruiken de regio als één gebied, zonder grenzen.
- Binnen D66 Leidse regio zijn er D66-themacommissies die fungeren als **actieve denktanks** waarin inwoners, experts en raadsleden samen optrekken. Ze verrijken het debat en versterken de morele en inhoudelijke basis van ons raadswerk. Het staat leden en inwoners vrij om hier aan deel te nemen.

9.2 D66 wil een betere dienstverlening

Inwoners maken elke dag gebruik van of zijn zelfs afhankelijk van diensten van de gemeente. Uitkeringen krijgen, een paspoort vernieuwen, informatie opvragen, e-mails en brieven schrijven, huisvuil ophalen, een vergunning aanvragen. Zij willen niet van het kastje naar de muur worden gestuurd. Zij willen op tijd antwoord en willen begrijpen wat de gemeente schrijft en wat de gemeente doet. Zij willen tijdig een vergunning om een bedrijf te starten of een woning te verbouwen. Wij willen dat iedereen met respect, tijdig, begrijpelijk en behoorlijk wordt behandeld.

- Elke gemeente formuleert een **handvest dienstverlening** “De menselijke maat centraal”. Die moet zowel fysiek als digitaal laagdrempelig en begrijpelijk zijn zodat inwoners en bedrijven en organisaties snel en goed geholpen worden bij vergunningen, informatieverzoeken en uitkeringen. Het moet mogelijk zijn een ambtenaar aan de lijn te krijgen die de zaak behandelt. De menselijke maat staat centraal.
- Ambtenaren worden getraind in wat **goede bejegening** van inwoners betekent en hoe je als organisatie leert. Dit maakt ook deel uit van het systeem van personeelsbeoordeling en -ontwikkeling.
- Wij openen een **kastje-muur-loket** bij de gemeente, zodat er een plek is waar je als inwoner in ieder geval geholpen wordt. Wij starten een proef waarbij 100 inwoners een **persoonlijke ambtenaar** bij de gemeente krijgen die zorgt dat hun vragen op de juiste plek komen en beantwoord worden. Als dat werkt, krijgt iedereen een persoonlijke ambtenaar.
- D66 wil **één ondernemersloket** waar elke ondernemer voor alle vragen terecht kan. D66 wil experimenteren met een vast ambtelijk contactpersoon voor een ondernemer.

- Een overheid die je niet kunt bereiken, is geen betrouwbare partner. D66 wil een gemeente die fysiek én digitaal laagdrempelig is. Wijkregisseurs en projectleiders moeten herkenbaar en bereikbaar zijn — en blijven. Daarom investeren we in vast werk bij de gemeente en **vaste aanspreekpunten** zodat bewoners te maken hebben met bekende gezichten die de wijk echt kennen.
- E-mails, chatberichten en brieven worden **tijdig en begrijpelijk** beantwoord. Vergunningen worden tijdig afgegeven. Via een volgsysteem kun je nagaan hoe het met je aanvraag voor bijvoorbeeld een bouwvergunning gesteld is (vgl het volgsysteem voor bestellingen).
- Het **Leiden International Centre** is het centrale contactpunt voor internationals en expats die vragen hebben over een of meer gemeenten in de Leidse regio, onderwijsinstellingen (zoals de British school), huisvesting en dergelijke.

9.3 D66 wil de rechtsstaat beschermen

Wij willen een bestuur dat integer en duidelijk is en verantwoording aflegt. Wij waarderen open en transparante bestuurders die staan voor hun verantwoordelijkheid. Fouten maken mag, eerlijk zijn moet. Onze bestuurders en volksvertegenwoordigers oefenen verantwoordelijkheid uit namens ons. Wij willen dat daarop controle is, dat er verantwoording is.

- Een gezonde democratie rust op het fundament van dualisme. College en raad hebben verschillende rollen en dat moet zichtbaar blijven. D66 wil dat fracties verdeeld kunnen stemmen en raadsleden zelfstandig hun afweging kunnen maken — ook binnen coalitieafspraken. Een **onafhankelijke en kritische raad is essentieel**. We willen een professionele, constructieve relatie tussen raad en ambtenaren. Duidelijke rollen, open communicatie en wederzijds respect zijn hierbij leidend. Ambtelijke informatie en technische ondersteuning bij bijvoorbeeld amendementen wordt zo veel mogelijk ter beschikking gesteld aan raadsleden.
- **Openheid:** informatie moet in beginsel voor iedereen toegankelijk zijn, en makkelijk raadpleegbaar. Via klassieke kanalen en via social media. Wij vragen het college eenmaal per jaar verslag te doen over de naleving van de Wet open overheid en de snelheid van de behandeling van verzoeken.
- D66 vindt lokale **onafhankelijke media en rechtspraak** belangrijk. Uitspraken van rechters moeten gerespecteerd worden.
- De structuur van het lokale bestuur moet voor inwoners te volgen zijn. Onder andere de gemeenteraadsleden kunnen helpen om dit steeds weer uit te leggen. Op de site en op andere manieren wordt **uitgelegd hoe de gemeente werkt**.
- D66 wil **minderheden beschermen** en discriminatie tegengaan. **Radicalisering** willen we tegengaan door vroegtijdige signalering via hulpverleners, onderwijs en zichtbare politie in de wijk.
- D66 vindt het belangrijk in **actie** te komen als de rechtsstaat in de knel komt.

Hoofdstuk 10

Sterk door samenwerking: regionaal versterken van lokale kracht

Sterk door samenwerking: regionaal versterken van lokale kracht

Voorschoten maakt net als de gemeenten Oegstgeest, Leiderdorp, Leiden en Katwijk deel uit van de Leidse regio. Elk van deze gemeenten heeft een eigen karakter en identiteit die herkenbaar is voor haar inwoners. D66 vindt het belangrijk dat dit behouden blijft.

Tegelijkertijd zien we veel uitwisseling tussen de gemeenten. Mensen wonen in de ene gemeente, werken in de andere, gaan elders sporten, winkelen of ontspannen. Daarom is samenwerking tussen gemeenten essentieel. De afgelopen jaren zijn hierin al belangrijke stappen gezet. Op terreinen als mobiliteit, economie, onderwijs, jeugdzorg en duurzaamheid wordt er al intensief samengewerkt binnen de Leidse regio, met Voorschoten en op grotere schaal binnen Holland Rijnland. De Leidse regio staat voor grote uitdagingen zoals energietransitie, klimaatverandering, mobiliteit en woningbouw. Individuele gemeenten kunnen deze vraagstukken niet alleen oplossen. Regionale samenwerking is noodzakelijk om deze uitdagingen het hoofd te bieden.

D66 wil deze samenwerking voortzetten en verder verdiepen. Soms betekent dat volledige overdracht van taken, zoals bij belastinginning. Soms plant de regio gezamenlijk, maar voeren de gemeenten lokaal uit, zoals bij woningbouw. En soms maken we gezamenlijk beleid en kopen we samen diensten in. Regionale samenwerking is ook belangrijk om investeringen aan te trekken die de hele regio vooruit helpen — zoals de ontwikkeling van Key region en Brainport Leiden.

Daarom pleit D66 voor een flexibele, taakgerichte samenwerking. Per opgave kiezen we de vorm die het meeste oplevert voor inwoners en ondernemers. Ook voor een sterke gezamenlijke lobby bij provincie, het Rijk en Brussel is een goede samenwerking belangrijk. Denk aan geluidsoverlast rondom Schiphol of hoogwaardig en toegankelijk openbaar vervoer door de hele regio. Een sterke regio is ook noodzakelijk voor onze positie ten opzichte van de ons omringende metropoolregio's Amsterdam-Schiphol en Rotterdam-Den Haag. D66 staat voor een sterke regio zonder de lokale kracht uit het oog te verliezen.

10.1 Samen komen we verder!

D66 vindt **regionale samenwerking belangrijk** om te bereiken dat

- kosten worden bespaard,
- investeringen worden aangetrokken waarvan de hele regio profiteert en
- inwoners in de regio in gelijke gevallen gelijk worden behandeld,
- voorzieningen op het terrein van bijvoorbeeld cultuur en sport beter worden verdeeld over de regio,
- woningen en infrastructuur goed worden gepland en georganiseerd.

Wat gaan we daarvoor doen?

- D66 wil dat gemeenteraden per taak aangeven wat ze verwachten van de samenwerking en hoe ze de controle daarop inrichten. **Lokale controle en sturing** blijft essentieel.
- D66 wil dat gemeenten in hun besluitvorming rekening houden **met elkaar** en elkaars sterke punten benutten.
- Wij spreken af dat de D66-fracties in de gemeenteraden met elkaar contact houden en **samenwerken** bij de voorbereiding en uitvoering van besluiten.
- D66 wil dat bij regionale samenwerking **goede dienstverlening** aan burgers en bedrijven centraal staat. We sluiten aan op hoe ondernemers en inwoners de regio dagelijks gebruiken.

Hoofdstuk 11

Financiële uitgangspunten

Financiële uitgangspunten

Een gezonde financiële huishouding is de basis voor goed lokaal bestuur. Elke euro die de gemeente uitgeeft, moet bijdragen aan een duurzame, leefbare en sociale stad en regio. D66 kiest voor solidariteit, transparantie en toekomstgericht investeren. Wij willen dat de begroting structureel sluitend is, zonder bezuinigingen op de fundamenteën van onze samenleving: duurzaamheid, leefbaarheid en sociale zekerheid.

De inkomsten van gemeenten bestaan grotendeels uit het gemeentefonds, subsidies, lokale belastingen en opbrengsten uit grondexploitaties en dividenden. Met de herziening van het gemeentefonds gaat de gemeente Leiden erop vooruit, terwijl Voorschoten en andere buurgemeenten inleveren en scherpere keuzes moeten maken. Dat vraagt om zorgvuldige afwegingen, vooral bij voorzieningen als sporthallen, zwembaden en buurthuizen.

Wij willen werken volgens **goede financiële spelregels**:

- Investerings worden vooral gericht op toekomstbestendigheid;
- Belangrijke voorzieningen blijven behouden;
- Er wordt realistisch geraamd voor de begroting (geen 'lucht' in de budgetten);
- Meevallers vallen vrij naar de algemene middelen; tegenvallers worden opgevangen in het eigen begrotingshoofdstuk; de gemeente kan hier -goed gemotiveerd- van afwijken;
- Subsidies zijn geen recht en worden in principe alleen verstrekt voor een afgebakende periode en als de ontvanger aantoonbaar bijdraagt aan gemeentelijke doelen. Bovendien gebeurt de verstrekking van alle subsidies in openbaarheid en volgens dezelfde beleidsregels.
- De gemeente brengt financiële risico's en beheersingsmaatregelen in kaart.

Op financieel gebied bereikt D66

- **Een structureel gezonde begroting en buffers:** we zorgen voor een meerjarenbegroting die structureel sluitend is en bouwen reserves op om schokken op te vangen.
- **Solidariteit tussen gemeenten:** voorzieningen worden zoveel mogelijk gedeeld. Alle gemeenten dragen bij aan voorzieningen die buiten de eigen grenzen gebruikt worden, voor zover dat niet vanuit het gemeentefonds wordt vergoed. Bij de voorbereiding en planning van die voorzieningen worden andere gemeenten vroegtijdig betrokken.
- We onderzoeken hoe we onze gezamenlijke **financiële weerbaarheid** kunnen versterken.
- **Transparantie en verantwoording:** inwoners moeten eenvoudig kunnen zien waar hun belastinggeld naartoe gaat. We vergroten inzicht door helder te communiceren en te verantwoorden.
- **Eerlijke lastenverdeling:** de lasten worden zo verdeeld dat mensen met een smalle beurs niet onevenredig zwaar worden geraakt. We zetten in op ruimhartig gebruik van kwijtscheldingsregelingen voor deze doelgroep.
- **Duurzaamheid, leefbaarheid en sociale zekerheid gaan voor:** als er gekozen moet worden, verhogen we liever de belastingen dan dat we bezuinigen op deze kernwaarden.
- **Stimuleren van duurzaamheid:** we stimuleren het maken van duurzame keuzes door voorlichting en financiële prikkels o.a. in afvaltarieven.
- **Investeren in de toekomst:** we investeren gericht in woningbouw, verduurzaming en vergroening, verkeer en vervoer, en onderwijs. Daarbij benutten we innovatieve financieringsvormen zoals revolverende fondsen, zodat opbrengsten uit duurzame investeringen opnieuw kunnen worden ingezet.
- **Bescherming van kwetsbaren:** uitkeringen en andere ondersteunende maatregelen blijven op peil. We kijken daarbij niet alleen naar de instroom, maar ook naar de uitstroom: niet langer behandelen dan nodig en effectief is. We willen verder meer preventie en meer en betere samenwerking tussen partners in het sociaal domein bij de ondersteuning aan inwoners. De stem van de kinderen en ouders speelt daarin een belangrijke rol.
- **Regionale samenwerking:** Door samen te werken kunnen we het potentieel van de hele regio benutten om het leven van iedereen in de Leidse regio beter te maken. Door samenwerking besparen we kosten, kunnen we meer geld aantrekken en kunnen we gericht investeren in de ontwikkeling van bijvoorbeeld het brainport. We stellen hierbij duidelijke plafonds zodat gemeenten zeggenschap houden.

- **Voorzieningen zorgvuldig afwegen:** elke gemeente bepaalt welke voorzieningen prioriteit hebben en zoekt combinaties waar mogelijk, zoals het delen of samenvoegen van sport-, cultuur- en maatschappelijke voorzieningen.
- **Publiek geld = publieke waarde:** opbrengsten uit deelnemingen, grondexploitatie of dividenden zetten we uitsluitend in voor maatschappelijke doelen zoals duurzaamheid, leefbaarheid en sociale zekerheid.
- **Digitale efficiëntie:** we investeren in digitalisering en efficiënte processen, zodat we middelen vrij spelen voor voorzieningen en ondersteuning van inwoners.
- **Kostenbewuste subsidies:** subsidies toetsen we periodiek op effectiviteit. Wat niet meer bijdraagt aan maatschappelijke doelen, wordt afgebouwd.
- **Duurzaam en sociaal inkopen:** bij aanbestedingen kijken we niet alleen naar prijs, maar ook naar maatschappelijke en ecologische waarde.
- **De inwoner wordt betrokken:** inwoners krijgen meer invloed op de begroting, bijvoorbeeld via participatief budgetteren voor wijkprojecten en voorzieningen.

Onze drijfveren

Samen zorgen we voor vrijheid

‘Je bent pas écht vrij als iedereen vrij is.’

Vrijheid betekent dat iedereen zichzelf mag zijn, mee mag doen en een stem krijgt. Vrijheid is niet alleen voor een paar mensen, maar voor ons allemaal. Daarom laten we niemand vallen. We helpen elkaar en zorgen dat verschillen ons sterker maken. Vrijheid bestaat juist dankzij die verschillen. Daarom strijdt D66 altijd voor gelijke kansen en gelijke rechten – voor iedereen, overal.

Vrijheid vraagt verantwoordelijkheid

Vrijheid kan niet zonder zorg voor elkaar. Je eigen keuzes maken betekent ook rekening houden met anderen. Daarom beschermen we onze democratie en verzetten we ons tegen ongelijkheid, discriminatie en uitsluiting. Vrijheid betekent ook dat we goede wetten en regels hebben die voor iedereen werken. Zo bouwen we aan een samenleving met solidariteit en rechtvaardigheid.

Vrijheid voor de toekomst

Vrijheid is niet alleen voor vandaag, maar ook voor morgen. De keuzes die we nu maken, bepalen of onze kinderen en kleinkinderen ook vrij kunnen leven. Daarom kiest D66 voor duurzame energie, groene buurten en een gezonde economie die goed is voor mens én natuur. Vrijheid mag nooit ten koste gaan van anderen of van toekomstige generaties.

Vrijheid is ook doen wat juist is

Vrijheid is meer dan doen wat je wilt. Het gaat ook om doen wat juist is. Bij D66 geloven we dat mensen keuzes maken vanuit hun geweten. Dat vraagt moed: eerlijk zijn, verantwoordelijkheid nemen en niet wegkijken. Vrijheid betekent ook ruimte geven aan nieuwe ideeën en aan mensen die initiatief tonen. Zo bouwen we samen aan een samenleving die recht doet aan iedereen.

De belofte van D66

Deze pijlers vormen samen de belofte van D66: een vrije, sociale en toekomstgerichte samenleving, gebaseerd op vertrouwen en respect voor elkaar.

D66 kiest voor een regionaal verkiezingsprogramma dat lokaal herkenbare maatregelen kent, omdat inwoners en ondernemers in de regio wonen en werken over de grenzen van onze gemeenten heen. In dit programma staan onze ideeën: de idealen en de keuzes die ons richting geven. We laten zien wat we zien, wat we willen en wat dat concreet betekent.

Dit verkiezingsprogramma is opgesteld door de Verkiezingsprogrammacommissie van D66 Leidse regio met behulp van vele D66-leden, inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen. Hun enthousiasme werkte aanstekelijk. De VPC is iedereen zeer erkentelijk voor de inzet, gedrevenheid, geduld en goede adviezen. Jullie laten aan alle inwoners van de Leidse regio zien: het kan wél!

D66